

MAGYAR GYÓGYPEDAGÓGIAI TANÁROK KÖZLÖNYE

A MAGYAR GYÓGYPEDAGÓGIAI TANÁROK ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK
HIVATALOS LAPJA ÉS SZAKFOLYÓIRATA

SZERKESZTI:
GYÖRGYFY ÁKOS

BUDAPEST 1939.

KIADJA A MAGYAR GYÓGYPEDAGÓGIAI TANÁROK ORSZÁGOS EGYESÜLETE

Tartalom :

<i>Mégegyszer Bárczi—Kanizsai</i> — — — — —	161
<i>Sófalvy Rózsa: Adatok a hibásbeszédűek örökléstanához</i> —	163
<i>Herodek Károly: A vakok munkácsi intézete és a Vakokat Gyámolító Kárpátaljai Egyesület</i> — — — — —	172
<i>Gotthold Lehmann: Hogyan szerkesztették meg a német siketnéma-intézetek olvasókönyveit?</i> — — — — —	178
<i>Karl Baldrian: A siketnéma-intézeti tanárok és szakorvosok együttműködése</i> — — — — —	187
<i>Kádas György: Megelőzés — gondoskodás!</i> — — — — —	189
<i>Herodek Károly: Dr. Tóth Tihamér találkozása a gyógypedagógiával</i> — — — — —	191
<i>Egyesületi élet</i> — — — — —	193
<i>Hírek</i> — — — — —	197

A Magyar Gyógypedagógiai Tanárok Országos Egyesülete szakosztályai:

1. *Siketügyi és beszédpedagógiai szakosztály.*
2. *Vakságügyi szakosztály.*
3. *Értelmi és erkölcsi fogyatékoságügyi szakosztály.*

MAGYAR GYÓGYPEDAGÓGIAI TANÁROK KÖZLÖNYE

A MAGYAR GYÓGYPEDAGÓGIAI TANÁROK

I. (XLI.) ÉVFOLYAM
5. SZÁM

ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK HIVATALOS
LAPJA ÉS SZAKFOLYÓIRATA

BUDAPEST, 1939.
MÁJUS HÓ

FELELŐS SZERKESZTŐ: GYÖRGYFY ÁKOS

Mégegyszer Bárczi—Kanizsai.

Bárczi—Kanizsai

eímen az áprilisi számban megjelent sorokat követő „Nyilatkozat”-ra mély tisztelettel kérem a következők közzétételét:

1. *Bárczi dr.* későbbre ígéri orvosi vonatkozású vitáját. Ennek örülök. Mert ha bárki megjelent tanulmányában téves megállapítások volnának, azok tárgyilagos korrigálását vagy kiegészítést a komolyan vett feladatok tudatában — bárki részéről jöjjenek azok — örömmel kell fogadni. Az orvosi kamarától kért vélemény közzétételét tisztelettel várom.

2. Sajnálom, ha *Bárczi dr.* úgy érzi, hogy súlyos sérelem érte munkásságát azzal, hogy e lap 2—3. számának hasábjain megjelent tanulmányomban őt *Itard*, *Bezold* stb. sorában nem említettem. Már előzőleg több cikkemben kiemeltem *Bárczi dr.*-nak a hallásjavítás-fejlesztés stb. terén végzett teljesítményeit. Többször hangsúlyoztam, ha az utolsó évtizedben a siketnémák hallásfejlesztésének s pedagógiájának területén hazánkban s a külföldön mélyrehatóbb munka indult meg, ez nagyrészt az ő törekvéseinek is köszönhető.

3. Az 1934—35. tanévben *Bárczi dr.*-nak a siketnémaság oki eredéséről elfoglalt újszerű álláspontja nyomán elhatároztam, hogy szintén megindítom a hallásfejlesztés és hallásjavítás munkáját. *Bárczi dr.*-nak álláspontja közismert. Nevezetesen, hogy a siketnémaság oki eredése 85—90%-ig a cortex hibáiból származtatható. Ekkor több ízben értekeztem *Bárczi dr.*-ral. Az általa idézett *vezérlőbizottsági irat dátumát nem közli*. Az átirat még 1934. október havában küldetett, amikor *Bárczi dr.*-nak a corticális siketségről vallott álláspontját fenntartás nélkül elfogadtam. De már az 1934. év végével *Wittmaack*, *Alexander*, *Siebemann*, *Kreidl* és mások tudományos munkáival megismerkedve, az a meggyőződés alakult ki bennem, hogy engem *Bárczi dr.*-tól érdemleges elvi megállapítások választanak el. Mert ezeknek a kutatóknak az álláspontjára helyezkedve, a siketnémaság oki eredését nagyobb százalékban a hallás perifériás érzékszervének az elváltozására, degeneráltságára stb. vezetem vissza. Ezt a felfogásomat a „*Monatschrift für*

Ohrenheilkunde und Laryngo-Rhinologie“ 1938. évi 3. számában „*Zur Frage der corticalen Taubstummheit. (Beitrag zur Abhandlung von Dr. Gusztáv Bárczi: Gehörregung—Gehörerziehung.)*“ címen közzéttem. Cikkemben természetesen részletesen foglalkoztam *Bárczi dr.* idevonatkozó elgondolásaival. Hogy a corticális és perifériás siketség kérdésében tárgyi bizonyítékokat szerezzünk, 1954-ben az intézet akkori fülészszakorvosa, *dr. Pogány Ödön* főorvos úr vetette fel az állatkísérletek gondolatát. Ő mutatott rá előttem először *Kallischer, Tullio, Jellinek* és *Ewald* munkáira. Az erre vonatkozó tudományos munkát és a szükséges kísérleteket *dr. Kepes Pál* fülészfőorvos úrral együtt végeztük, amelyek ma *dr. Kepes—Kanizsai-féle állatkísérletek* címen a hazai és külföldi szakkörök előtt közismertek. *Az inkriminált tanulmányban nem foglalkoztam a centrális siketnémasággal*, tehát nem térhettem ki *Bárczi dr.* munkásságára sem. A kérdést orvosi kérdésnek tartom. S ha eddigi cikkeimben s előadásaimban e területre rátértem, az mindig óvatosan s csak abban a keretben történt, amennyire az egy gyógypedagógusnak szabad. *Bárczi dr.-t* nem számítom azok közé, akik elismerik, hogy legtöbb esetben perifériás okok vezetnek siketnémaságra, ezért nem is említhettem fel őt az idézett nevek sorában. De az ő szavait citálva: „*tudományos munkásságban az illendőség s az etika határain belül*“ az általam is szigorúan képviselt igazság nevében állítom, hogy ha neve utolsó cikkemben nem szerepelt, abban szándékosság nem volt. *Megjegyzem, ugyanebben a tudományos munkakörben öt év óta dr. Kepes Pál fülészfőorvos úr és én is nehéz, közismert, talán nem is értéktelen tevékenységet fejtünk ki, de sohasem panaszoltuk fel, hogy Bárczi dr. mindeddig egyetlenegyszer sem emlékezett meg cikkeiben akár elismerően, akár ítélően arról a külföldi szakirodalomban s szakkörökben visszhangra talált munkásságról, amelyet dr. Kepes Pál fülészfőorvos úr és én kifejtünk.*

Kanizsai Dezső

*

(Ennek a „*Nyilatkozat*“-nak közlésével a *Bárczi—Kanizsai* ügyet lapunkban befejezettnek nyilvánítjuk. *A szerkesztő.*)

Adatok a hibásbeszédűek örökléstanához.

Írta: Sófalvy Rózsa.

A modern orvosbiológia tudománynak, de a már mindjobban polgárjogot kereső biológiai pedagógiának is egyik fontos alappillére az átöröklés kérdése. Az örökléstan egyik legmodernebb és fontos ága az élettudományoknak, mert nemcsak új távlatokat nyit meg az élet titkait kutató ember lelki szemei előtt, hanem gyakorlati szempontból is nagy fontosságú, mert megállapításait közvetlenül értékes eredményekkel fordítja hasznára a gazda, a kertész, a szociológus, de különösképen az orvos és a pedagógus. Talán nincsen messze az az idő sem, midőn a népek sorsát intéző tényezők elhatározásaikban az egyéb tudományok megállapításai mellett az örökléskutatás eredményeit is mélyrehatóbban figyelembe veszik. *Carrel*, a newyorki egyetem Nobel-díjas professzora például, a társadalmak vezetőosztályainak tudományos, biológiai kitenyészését máris a közeljövő lehetőségei közé sorozza.

Mit is értünk az átöröklés fogalma alatt?

Az élőlények, tehát az emberek, állatok és növények életében tapasztalható ama jelenségeket, hogy az utódok kisebb-nagyobb mértékben öröklik szüleik, illetőleg őseik bizonyos (adott) külső testi- és belső lelki őstulajdonságait, mondjuk öröklékenységeknek, — magát a jelenséget pedig átöröklésnek nevezzük. Az ősidők homályában fejlődtek ki ezek az őstulajdonságok az őseinkben, az ős adta át ezeket végtelen nemzedékeken át, — nekünk — az utódoknak. A koponya alakata, a test arányai, a szem és a haj színe, az arc vonásai; továbbá idegbajok, számos izom- és csontbaj, vérkeringési zavarok, érzékszervek fogyatékosai, valamint egyéb szellemi és jellembeli tulajdonságok, erkölcsi hajlandóságok nemzedékről-nemzedékre öröklődtek át, egyéneken, azok csoportjain, fajokon keresztül és szinte változatlanul zárt jellemzőivé váltak egyéneknek, családoknak és fajoknak egyaránt.

Hogy mely tulajdonságokat nevezhetünk átöröklötteknek, arra az örökléstan eddig megállapított törvényei az irányadók. Eddig megállapított törvényei és az e törvények alapján felállított két főirányzat adja meg a választ. Ezek szerint csak az oly tulajdonságokat mondhatjuk átöröklötteknek, amelyeknek végső oka magában a spermatozoonban, illetve a tojásban van, vagy azok összekeveredéséből adódik. Az uterusban keletkezett beteges állapotokat nem számíthatjuk az átöröklött, hanem csak a veleszületett (kongenitális) állapotok közé. Hatalmas kutatás és megvitatás folyik az átöröklés kérdésében világszerte, hogy megállapítsák azokat a törvényszerűségeket, amelyeknek alapján megelőzhető és elkerülhető, javítható és nemesíthető legyen az öröklött tényező. Az átöröklés kutatása az emberrel való vonatkozásban nem olyan egyszerű, mint pl. az állatokkal, vagy növényekkel kapcsolatban, mert az emberiség öröklési anyaga végtelenül bonyolult és sokoldalú, szaporodása rendkívül sok változatban történik és rendkívül sok behatásnak van kitéve az idők folytán.

Az átöröklés két főirányzatot ismer. Megkülönböztetünk:

- a) közvetlen fenntartó (konzervatív hereditár),
- b) haladó (progresszív) átöröklési jelenségeket, illetve törvényszerűségeket, melyek megszabják a döntő szerepet az egyén és a faj kialakulásában.

A közvetlen fenntartó átöröklés törvényei szerint, az adott testi és lelki őstulajdonságok dominálnak az egyéni és faji jelleg kialakulásában és meghatározásában, amiket semmiféle földrajzi, életmódbeli, vagy kulturális viszony nem képes döntően befolyásolni. A fenntartó átöröklés törvényei szerint az őstulajdonságok *közvetlenül* szülőről gyermekekre, tehát ivadékról-ivadéokra szállanak. Megtörténhet az is, hogy egy-két nemzedék átugrásával jelentkezik az örökletes sajátosság. Ilyenkor közvetett fenntartó átöröklésről beszélünk. Ha az örökletes tulajdonság az ivadékok egész során átugorva jelentkezik valamelyik utódban, pl. dédunokában, vagy még későbbi ivadékon, úgy visszaütésről, atavizmusról beszélünk. Hogy ez az atavizmus az embereknél milyen mértékben fordul elő, ez ma még erősen vitatott kérdés. (Dr. Virchov és dr. Finkbeiner elméletei.)

A haladó (progresszív) átöröklés irányzata szerint a szerzett sajátosságok, vagyis a földrajzi, életmódbeli, kulturális vagy nevelés útján szerzett tulajdonságok épp úgy öröklődnek, mint az őstulajdonságok. Sőt újabbán van már egy harmadik irányzat is, mely azt mondja, hogy az egyén és a faj jellegének kialakításában az őstulajdonságok és a szerzett sajátosságok egymásra kölcsönösen hatnak.

Sajátságos jelenség az eszmék fejlődésének történetében az a különös közönyösség, melyet az átöröklés elméletével, vagyis a létét megszabó egyik legérdekesebb körülménnyel szemben egészen a XVII. századig tanúsított az emberiség. Egyetlen ősi nép sem kísérelte meg mégcsak legáltalánosabb vonásaiban sem meghatározni a két szülőnek az utód sajátosságainak megszabásában játszott, illetve játszandó szerepét, vagy megjelölni az öröklött tulajdonságokat átvivő erőket.

Az öröklékenység fizikai alapjainak felismerésére a mikroszkóp vezette rá az emberiséget, mert csak ennek segítségével ismerhették meg a parányi csirasejteket.

Az átöröklés-kérdés elméletét Darwin Károly Róbert alapozta meg, „*A fajok eredete*” című, 1859-ben megjelent munkájával. Darwin elméletét nagy adathalmazzal támogatva, a legszélesebb tapasztalati alapra helyezte. Elmélete az állat- és növényalakok változékonyságán és az elváltozások átöröklésén alapszik. Az élőlények alkalmazkodó képességéből kiindulva megállapította, hogy a legelőnyösebben megváltozott egyedek vívják meg ugyanazon körülmények között a legjobban a létért folytatott küzdelmet. Fennmaradásuk tehát így biztosabb, mint a többieké. Előnyös tulajdonságaik átöröklődnek az utódokra és így, természetes kiválogatódás útján az egyedek, illetve a tulajdonságaik egyre tökéletesednek,

vagyis a meglévő fajokból újjak válnak ki. Elmélete az ú. n. „darwinizmus“ a modern biológiai tudománynak bár sokat vitatott, de kétségtelenül nagyjelentőségű alapja

Mendel Gergely, Szent Ágoston-rendi apát érdeme, hogy megalapította az örökléstan modern tudományát. Ő az átöröklés problémájára egy merőben új eszme fényét vetítette s egészen új felfogással igyekezett közelebb jutni az élőlények természetének megismeréséhez. Korszakalkotó munkájában az 1865-ben megjelent „*Versuche über Pflanzenhybriden*“ -ben növényeken végzett kísérletek alapján kimutatta az egyes fajok kereszteződésének az egymásra való hatásának törvényeit és következményeit.

Az ú. n. mendeli törvények ma is szilárd alapját képezik az újkori örökléstanak és fajbiológiának és a ma élő örökléstan-kutatók az általa megjelölt nyomokon haladnak tovább.

A mendeli törvény ezeket mondja: egyedek, amelyek két azonos sexuális sejt egyesüléséből keletkeztek, azonos hajlamú ú. n. homozygoth egyedek. Ezzel szemben különböző hajlamúnak, heterozygothnak mondjuk a fattyút. A homozygotha és heterozygotha elnevezés Batterson-tól, az átöröklés egy másik kiváló kutatójától származik. (1895.) Magyarul: homozygoth tisztavérűt, heterozygoth felemást jelent. Ha a fattyúk maguk között tovább szaporodnak, úgy a következő nemzedékben három különféle egyed variálódik, és pedig az egyik szülő, a fattyú, és a másik szülő tulajdonságainak megfelelően: 1—2—1 arányában, mert minden fattyú 50%-ban apai és 50%-ban anyai sexuális sejtet alkot, úgy-hogy négyféle kombináció származik. A fattyú meghasadását, vagyis kiválasztódását, „mendelezés“-nek nevezzük. A fattyúk meghasadásánál megtörténhet az pl., hogy az egyik szülő egyik tulajdonsága túlsúlyban van és a többi tulajdonságokat elfedi. Az ilyen uralkodó tulajdonságokat domináns tulajdonságnak mondjuk és ilyenkor domináns átöröklésről beszélünk, míg az elfedett tulajdonságokat recesszív tulajdonságoknak nevezzük.

Somogyi József dr. „A tehetség és eugénika“ című munkájában azt mondja az örökléstan mai állásáról, hogy az öröklési elmélet már túljutott azon, hogy munkáját és állításait bizonytalan tapogatódzásnak tekintsük. Ez az elmélet már bizonyos exaktsággal és nagyfokú gyakorlái valószínűséggel rendelkezik és gyakorlatilag nagymértékben alkalmazható a növényi, állati és emberi örökléses jelenségeknél, mégpedig nemcsak a testi, hanem a szellemi hajlamok felé is.

Nyilvánvaló tehát, hogy az örökléstan tudományának tanul-ságai és tanításai alapján keresztül vitt egyéni fejlesztésnek az egész emberiségre kiható értéke van és így nemcsak az orvost, nevelőt, tanítót, jogászt és szociológust, de az egész társadalmat a lehető legközelebről érinti.

*

A következőkben az öröklékenység szerepét ismertetem a hibásbeszédű egyénnel kapcsolatban, különös tekintettel a dado-

gásra, mint a leggyakrabban előforduló beszédhibára és bizonyos vonatkozásban a farkastorok okozta beszédzavarra. A legújabbkor előretörése az örökléstani, bonctani, élet és lélektani kutatások terén, s így természetesen a dadogás megítélésében is újabb elméleteket és az elméletek alapján nyugvó újabb gyakorlati gyógyeljárásokat szül.

Mielőtt a dadogás örökléstanáról szóló újabb elméletek néhány elismert képviselőjének felfogását ismertetném, a dadogás lényegét kell meghatároznom.

A dadogás olyan beszédneurotikus folyamat, amelynek gyökerei a gyermek beszédfejlődésének korába nyúlnak vissza. Émlekezeti rendellenességek, érzelmi gátlások, vagy beidegzési artikulációs zavarok következtében átmeneti kiejtési zavarok származnak, melyek kedvezőtlen környezethatások által, vagy pedig idegességre hajlamos gyermek rögzítő szándéka által ismétlődnek és megerősödnek. Végül oki eltolódások folytán beáll a szorongás és beszédfélelem, amely az egyént össz-személyiségében és szociális érzékében súlyosan károsítja. (Schulmann.)

A modern beszédgyógytan tehát e beszédbántalmat úgy fogja fel, mint amely az össz-személyiséggel legszorosabb kapcsolatban van. Munkatársunk, dr. Szondi Lipót, az állami kór- és gyógytani laboratórium vezető főorvosa vizsgálat alá vette a hibásbeszédűt, de különösen a dadogót és mint egyéni emberváltozatot állította a modern alkatelemzés boncasztalára. Végeredményképpen megállapította, hogy a dadogó nem egyszerűen beteg ember, aki egy hang, szótag, vagy szó ismétlő-görcsös beszédzavarában szenved, hanem a beszéd egész terén szélsőséges emberváltozat, aki konstitucionális felépítettségében, egész egyéniségében extrém ember. Szondinak vizsgálati eredményeit ellenőrzés alá vette Seemann és Szovák prágai egyetemi tanár és Szondit teljesen igazolták. A kapillár mikroszkópiai vizsgálatok eredményeit Hoepfner casseli egyetemi tanár is igazolta.

Sarbó professzor „A beszéd” című könyvében azt mondja, hogy a dadogásnak nincs oly egységes kórokozója, mint a fertőző bántalmaknak. Azt kell mondanunk, hogy a dadogó egyedek idegrendszere az, mely a rendestől eltérő. A dadogásnál oly lelkiállapot jelenlétét kell feltételeznünk, mely a rendestől abban tér el, hogy az összrendezést szolgáló beszédközpontok ingerlékenyebbek, tehát ebből közvetlenül folyik, hogy az agyban kell a dadogás okát keresnünk. Egy dadogónál az idegrendszeri mechanizmus, nevezetesen az agykérgi beszédközpont úgy van kiképezve, hogy rendes működését már kis akadályok is megváltoztathatják. Az agykérgi beszédközpontnak örökléses gyengesége után, mint hajlamosító tényező következik a nem és faj kérdése. Statisztikailag kimutatta Sarbó is és számos beszédkutató, hogy a nők gátlásmentesebben és folyékonyabban beszélnek, mint a férfiak.

Paasch: 3:1, Gutzmann: 71:29, Fröschels: 66:33, Nadoletzni: 77:23, Sarbó: 73:27, Istenes szerint 6:1 arányban oszlik meg a

férfi és nődadogók száma. Lényeges az életkor is, t. i. csökkentő értelemben. Ugy Sarbó, mint Trömner megállapításai szerint egészen fiatal korban a különbség nemi szempontból igen csekély. Mindenesetre nincs még egy olyan férfikarakterű neurózis, mint a dadogás.

Istenes Károly 1089 adat alapján azt kereste, vajjon az ideg-és elmebaj milyen százalékban öröklődik a beszédhibás egyének családjában. Az 1089 dadogó egyén ideg- és elmebaj szempontjából következőképen oszlott meg. Szülők részéről 97 egyént, nagyszülők részéről 12 egyént, testvérek részéről 17 egyént, oldalág részéről 52 egyént talált elme- és idegbaj szempontjából öröklötten terheltnek. Beszédhiba szempontjából terhelt volt szülők részéről 119, nagyszülők részéről 4, oldalág részéről 77. A vérmérsékletet, mint hajlamosító tényezőt is vizsgálat alá vette. Ebből a szempontból nyugodt temperamentumúnak 239 egyént, szangvinikusnak 507 egyént talált az 1089 dadogó közül.

Trömner szerint a dadogás beszédkényszerneurózis. Ő azt kutatta, hogy vajjon van-e a dadogásban olyan ismétlődő jellemvonás, van-e az adott esetekben annyi oki, fejlődési és lefolyásbeli közösség, hogy a dadogást ne tünetnek, hanem betegségnek tekintsük? Szerinte a dadogásra való hajlamosság sokkal inkább örökölhető és öröklődik is, mint egyéb beszédzavaroknál. Elismeri azt, hogy az általános neurotikus terheltség százalékos aránya nagyobb: 40:30, az azonos áttétel disponáló hatékonysága mégis erősebb, mert az általános terheltség számos idegbántalomnak kedvez, ez azonban kizárólag a dadogásnak. Vizsgálati anyagában kifejezetten kimutatta, hogy a dadogókon motorelégtelenség mutatkozik. További kutatásainak során kimutatta azt is, hogy fertőzések, sérülések, shock, ijedtség, vagy bármely más ok, csak akkor fejthet ki gátló hatást beszédszervek működésére, ha az idegrendszer erre különlegesen hajlamos, tehát motoros szempontból labilis. Az alkati labilitás megnyilvánul az agy legmagasabb és legfinomabb motoros teljesítményeiben; kifejezésre jut mindenféle motoros zavarban, pl. motoros alvászavarban, ágybavizelésnél, alvási tikkben, álomban való beszélésben, balkezességben stb. Másszóval a mozgató idegrendszer labilis voltánál fogva nem kerülhet a nagykéreg gátló fegyelmezése alá.

Flatau azt mondja, hogy a dadogás klinikája és kezelésének fejlődése a természettudományi szempontok fejlődését tükrözi vissza. Szerinte a diagnosztikai követelményeket három irányba kell kiterjeszteni:

1. a körömágy kapillárisainak vizsgálatára, (mely vizsgálatok a dadogó öröklötten vazomotoros labilitását klinikailag igazolták),
2. a psychogalvanikus reflex jelenségek értékelésére,
3. a hangbeszéd megnyilvánulásainak pontos vizsgálatára és értékelésére. (Paläencephallon-ban-e, vagy a kéregközpontban jelentkezett-e a bántalom?)

Azok a szerzők és kutatók, akik eddig a dadogás kórtanával foglalkoztak, mindíg a dadogás kórlényegét akarták tisztázni. A dadogás kórlényegének meghatározása az elméleteknek szinte át-24 feltevés és több, mint 35 világhírű szakember és ennek elmélete szerepelt, Sulyomi-Schulmann Adolf, a hibásbeszédűek budapesti állami intézetének igazgatója 1929-ben felkérte az állami kór- és gyógytani laboratórium vezető főorvosát, dr. Szondit, hogy vegye alkatelemzési vizsgálat alá a hibásbeszédűeket, különösképen a dadogókat. Dr. Szondi kutatás tárgyává tette a kérdést, de az eddigi kutatóktól eltérően nem arra a kérdésre kívánt feleletet keresni, hogy „*mi a dadogás*“, hanem a *konstitutio* analizis alapján arra a kérdésre keresett feleletet, hogy „*kik a dadogók*“?

1. Mutat-e a dadogó egyének biológiai személyisége egységes organizációs hibát, vagy rendellenességet?

2. A dadogó egyén teljes egészében történő összrendezettségét fenntartó mechanizmusok közül melyik az, amely hibásan működik? Vajjon az agykéreg-e, a psziché-e, a mélyebb életidegrendszerbeli központok-e, a belső elválasztási mirigyek rendszere-e, vagy az extrapyramidális idegrendszer?

3. Ha a fentebb említett organizációs hibák kimutathatók, akkor vajjon ezek a szerkezeti hibák öröklött, vagy szerzett tulajdonságaik-e a dadogóknak?

A dadogók ezen kizárólagosan exakt alkatelemzési módszerekkel való vizsgálata mellett megindultak a dadogás öröklésbiológiai kutatásai. Ezek a genealogiai kutatások 100 dadogó egyén családfájának felkutatására, illetve 2449 hozzátartozónak vizsgálatára, kórtani és halálozási adatainak gondos beszerzésére vonatkoztak. Ennek a genealogiai kutatásnak munkáját volt szerencsém személyszerint végezni, a feldolgozásban személyszerint résztvenni, illetve a családkutatás munkáját ellátni.

Az adatok 100 kórtanilag kivizsgált dadogó egyénre,

221 testvérré,

200 szülőre,

769 unokatestvérré,

783 szülőtestvérré és

376 nagyszülőre vonatkoztak.

Erről a 2449 egyénről a következő szempontok szerint igyekezett megbízható vizsgálatok és adatgyűjtések segítségével orvosi diagnózist felállítani Szondi. Kerestük, volt-e az illető dadogó családjában dadogó, hadaró, pösze beszédű? Voltak-e göresrohamosok, eklampsziások, epilepsziások, göresös fejfájásosak, migränések? Volt-e a családban értelmi fogyatékos, siketnéma, nagyot-halló? Volt-e zártintézeti elmebeteg? (dementia precox, pszichoizis maniako depressiva, alkoholos elmebaj, paralízis, demencia szenilis, szuicid, bűnöző).

Genealogiai kutatásaink a következő kérdéseket oldották meg: örökölhető betegség-e a dadogás? Ha igen, úgy milyen öröklési

talajból erednek a dadogók? Megállapítható-e a dadogás öröklési menete? Mely öröklési tényezők döntik el a dadogás megjelenését?

Az első kérdésre, t. i. örökölhető betegség-e a dadogás, a felelet ez: a dadogás az esetek 80%-ában öröklött genuin megbetegedés. Ezt a következők bizonyítják:

1. A dadogók megjelenése a születési sorrendben nem mutat eltérést. (A szülők öreg kora, vagy a szülők nemzési kifáradása nem játszhatik szerepet a dadogó egyén megjelenésében.)

2. Ahol utánczás gyanúja merült fel, ott bebizonyult, hogy a dadogó családjában vagy a nagynéni, vagy az unokatestvér, vagy egyéb vérokron dadogott.

3. A dadogás örökletessége és a dadogók öröklési talajának szigorú azonossága, vagyis a dadogók családjában 39%-ban öröklődik a dadogás homolog, azaz azonos formában. A dadogók öröklési talajából jövő családtagok között az *epilepszia* és a migrän kiemelkedően gyakoribb, mint az átlagnépesedésben. A szülők között 15-szörösre, a testvérek között 7-szeresre, a szülők testvérei között 3-szorosra, a nagyszülők között szintén 3-szorosra emelkedik az epilepszia gyakorisága; a dadogók családjában a migrän gyakorisága a testvérek közül 2-szeresre, a szülők közül 5-szörösre emelkedik az átlag népesedéstől eltérően. Szondi szerint tehát a dadogás, az epilepszia és a migrän *szoros öröklésbiológiai rokonságban állanak*. Ezt különben M. Seemann prágai egyetemi tanár 260 dadogón végzett saját kísérleteivel is alátámasztotta, illetve megerősítette.

A genealogiai kutatások során az öröklés biológia exakt módszereivel kiszámítottuk, hogy

1. a genuin dadogás két öröklési tényező által determinált, két tényezős, visszaütő (dimer recesszív) átöröklést mutat. A mendeli törvények alapján ebből folyik: ha mind a két szülő genuin dadogó, úgy a gyermekek százszázaléka dadog; ha csak az egyik szülő genuin dadogó, úgy 25% lesz a dadogó gyermekek száma. Ha mind a két szülő egészséges, de a családban örökletes a dadogás, úgy a gyermekek 6—9%-a fog dadogni.

A genealogiai vizsgálatok beigazolták azt is, hogy az epilepszia, migrän és a dadogás öröklési talaja azonos, mert a dadogók családjában az epilepszia és a migrän megjelenése feltűnően gyakori. A megbetegedési számok az epilepsziára és migränre a dadogók családjában ugyanolyan nagyok a testvérekre kiszámítva, mint az epilepsziás, illetve migränes családok testvéreinél. Ha az egyik szülő epilepsziás, vagy migränes, az utódok között ugyanannyi dadogót találunk, mintha az egyik szülő dadogó lett volna. Akár epilepsziás, akár dadogó szülőkből indulunk ki, mindig kétfaktoros, visszaütő, tehát a dimer recesszív átöröklési irányban oszlottak meg a dadogók és nemdadogók, az epilepsziások és nem epilepsziások, a migränesek és nem migränesek az utódok között.

Ennyit tartottam szükségesnek elmondani a dadogók örök-lési talajáról, s most menjünk vissza ahhoz a kérdéshez, hogy „*ki a dadogók?*”

Annak a kérdésnek a tisztázására, hogy mutat-e a dadogó egyének biológiai személyisége egységes organizációs hibát, vagy rendellenességet, Szondi a variációs biológiai módszer, helyesebben az extrémvariánsok kikeresésének módszerét alkalmazta. 100 dadogó egyén morfológiai és funkcionális felépítettségét hasonlította össze 1600-nál is több átlagnépesedésből kiemeit, és kivizsgálta gyermek konstitúciójával. Novés és súlygyarapodás terén nem találunk eltérést. A koponya körfogatoknál azonban 6-szor annyi a dadogó extrémvariánsok száma, mint az átlagnépesedésben. Átlagnépesedésben 4.5, 100 dadogó probandusz közül 23.4 volt a nagy, vagy eltérően kicsiny koponyák száma. Ivarilag erősen fejletlen 27%. Az anyagcserét, a vérkeringést, valamint az ivari fejlődést és zsírlerakódást szabályozó sella turcica csontos váza 43%-ban volt formailag, vagy területileg extrém. A pajzsmirigyműködés 20%-ban volt funkciójában csökkentett. A dadogókon végzett központi és életidegrendszeri vizsgálatok azt mutatták, hogy a dadogók 6%-a esett át első életévben eklampsiás rohamokon és 6%-a volt élete későbbi éveiben epilepsziás. A görcsös megbetegedésben szenvedő dadogók száma tehát 12% volt és ez a szám feltűnően nagyobb az átlagnépesedésben található megbetegedési számnál, amely csak 0.29%-ot tesz ki. Mivel a dadogók 80%-ánál súlyosabb központi idegrendszerbeli megbetegedést kimutatni nem lehetett, ezért kellett a vegetatív központokat működésileg is megvizsgálni. Szondi a dadogók háromnegyedénél vegetatív életidegrendszerük organizációjában súlyos zavarokat észlelt. A vegetatív organizáció szélsőségesen eltérő, extrém variáns volta megnyilvánult az érmozgató központoknak (vazomotoriumnak) súlyos atypusos volubán, melyet kapillár mikroszkóp segítségével 71%-ban tudott kimutatni. A terheléses vércukorgörbe (AGR.) atypusos voltában, 74%-ban mutatta ki a legmagasabb életközponatok működésés zavarát. Ez a két tényező bizonyítja azt, hogy a dadogók háromnegyed része vegetatív és endokrin organizációjuknak extrém variánsai. Másképpen ez azt jelenti, hogy a dadogók háromnegyed része személyiségüknek olyan összrendezetlenséget mutatja, amelynek szétesettségében az életidegrendszer legmagasabb központjai játszó a főszerepet. A dadogó összrendezetlen, szétesett tulajdonságai közül kiemelendő a vérkeringésnek szélsőséges ingatlansága (vazomotoros súlyos zavar), mely a dadogók négyötödénél található. Szondi ezen vizsgálataiból kiderült, hogy a dadogó nemcsak beszédbeteg ember, hanem legfőbb életfolyamataiban is összrendezetlen egyén. Az egész egyéniséget átható tónuszavar — distonia generalis — jellemzi a dadogó egyén dezorganizált egyéniségét. A distonia generalis mögött Szondi vizsgálatai szerint a legmagasabb életidegközpontoknak, valószínűleg a hypothalamusz-nak, a harmadik agygyomros bazális trofovegetatív központjá-

nak és az extrapiramidiumnak hibája áll. A laboratórium tehát kétségtelenül beigazolta azt, hogy a dadogást, az epilepsziát és a migránt öröklésileg két tényező determinálja. A két tényező közül az egyik a 3 betegségénél közös, ez a *distonia vasomotorika*, a vérkeringés inkoordináltsága. A másik tényezőnek, az extrapiramidiumak kutatása még folyamatban van. Erről a laboratórium anakidején külön fog beszámolni. Ezeket tudva és ismerve mondhatom, hogy a dadogók kezelésében nem egyedül a beszédtechnikai részének a javítása a fontos, mert hiszen beigazolvva látjuk, hogy a dadogók nemcsak beszédbeteg egyének, hanem klinikailag beigazoltan, egész életidegrendszerükben öröklötten összrendezési zavarokkal küzdő egyedek. Therápiás célkitűzésünk tehát a dadogók szétesett, inkoordinált egyéniségét átépíteni, átszervezni, átnevelni egy jobban összrendezett és jobban egységesített összemélyiséggé.

Végül rövid vonatkozásban még a hasadt szájpaddlás, az ú. n. farkastorokkal kapcsolatos beszédzavar örökléskutatástani, mai állapotát ismertetem.

Ámbár az irodalomban a farkastorok és a velejáró egyéb rendellenességeknek öröklési eredetét számos szerző kutatta, ma még nem ismerjük biztosan a fejlődési rendellenesség fejlődési menetét. Plate, Lottig, Siemens szerint domináns menetet követne a farkastorkúság. Julius Bauer, Schröder, Szondi és mások szerint recesszív öröklődés a gyakoribb. Fetscher szerint a farkastorok és a nyúlajak egyes családokban domináns, más családokban recesszív módon öröklődnek. Ezt a véleményt vallja Grothkopp is, aki az általa elemezett családok egy részénél, és pedig a családok túlnyomó részénél monomer recesszív átöröklést állapított meg, de talált elvétve domináns menetet követő eseteket is.

Munkatársunk dr. Szondi, aki a Hibásbeszédűek Budapesti Állami Intézetének valamennyi farkastorkú és egyéb fejlődési rendellenességet mutató növendékénél a genealogiai és alkatelemzési vizsgálatokat végzi, megfelelő számú eset feldolgozása után fog vizsgálatainak eredményeiről részletesen referálni.

*

IRODALOM: *Sulyomi-Schulmann Adolf*: A beszédhibák elhárítása. Kalocsa, 1935. *Sulyomi-Schulmann Adolf*: A farkastorok okozta beszédzavarok. Kalocsa, 1936. *Dr. Szondi Lipót*: Konstitutionsanalyse von 100 Stotterern. Halle, 1933. *Flattau*: Zur Klinik des Stottererns. Halle, Kongressausgabe. *Dr. Somogyi József*: Tehetség és eugenika. Budapest, 1933. *Istenes Károly*: Statisztikus kimutatás a beszédhibásokról. Táblázat. *Trömner*: Das Stottern eine Sprachzwangsneurose. Halle, Kongressausgabe. *Sarbó*: A Beszéd. Budapest, 1904.

A vakok munkácsi intézete és a Vakokat Gyámolító Kárpátaljai Egyesület.

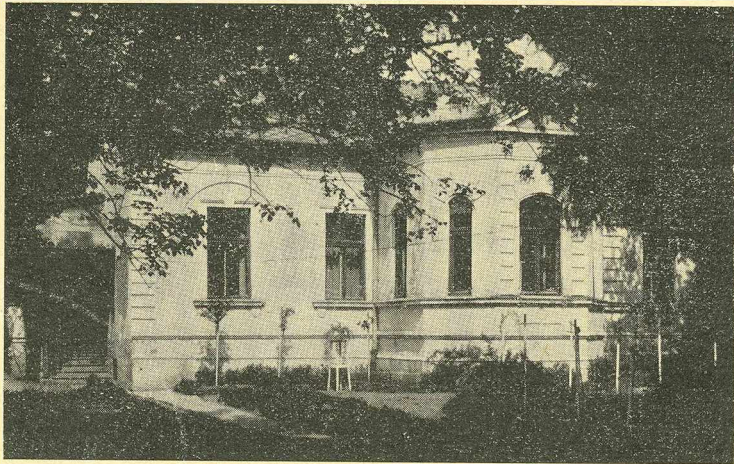
Irta: Herodek Károly.

Első szavunk a szeretet és üdvözlés szava a vakok munkácsi intézetéhez és a Vakokat Gyámolító Kárpátaljai Egyesülethez. Örülünk, hogy a két, de egy közös célt szolgáló intézmény visszatért az ősi haza kebelére és őszinte szívvel óhajtjuk, hogy a sorsujtott vak gyermekek és embertársaink érdekében minél hathatósabb tevékenységet fejtsen ki. Kívánjuk, hogy az a becsületes, munkás szellem, amely a trianoni határok között működő vakok intézeteiben és egyesületeiben honol, sugározzon át a most visszatért testvérintézetek életébe és működésébe is. Szeressék a vakokat, kollégiais megértéssel szolgálják az ügyet és egész mentalitásukat a hazafias szellem járja át.

Cikkünk címében összetett kérdésről van szó. Az összetétel a vakok céljait szolgáló nevelő- és tanintézetből és a Vakokat Gyámolító Kárpátaljai Egyesületből adódik. Ez a tagozódás megfelel annak a rendszernek és elgondolásnak, amely nálunk immár több évtized óta eredményesen szolgálja a vakok ügyét. A vakok intézete lényegében állami feladatot teljesít, mert tanköteles koru gyermekek nevelés-oktatásával foglalkozik. Voltaképen a nevelő tagozat képezte magvát a jelenlegi kettős rendeltetésű, de egy célú intézmény létesítésének. Mint az alábbiakból ki fog tűnni, úgy a nevelő tagozat, mint az egyesület és annak keretében működő foglalkoztató-intézet már a cseh-szlovák impérium alatt is meg volt s mi a kárpátaljai terület visszacsatolásával csupán átvettük és a hazai és az ottani viszonyok szem előtt tartásával igyekszünk át-szervezni: magyaros szellemmel telíteni.

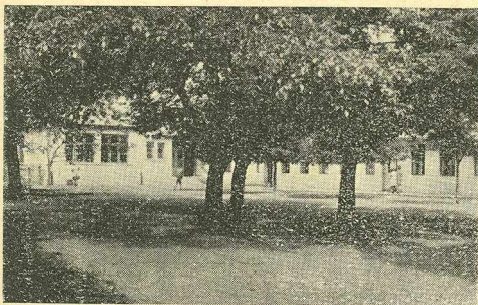
A vakok munkácsi intézete 1923-ban létesült. Az eszme megindítója *dr. Albert* kórházi igazgató volt, aki felhívta az iskolai hatóságok figyelmét, hogy Kárpátalján sok világtalan gyermek minden nevelés-oktatás nélkül nő fel és szaporítja az improduktív, egyben fogyasztó elemek számát. Szüntelenül fáradozott, hogy a megoldás lehetőségét gyakorlati útra terelje és Munkácson, a magyar hazától elszakított Kárpátalján létesítse a vakok első intézetét. Céljának elérése végett a munkácsi iskolaügy-referátushoz fordult, amely a gondolatot kivitelre alkalmasnak találta és gondoskodott az iskola megnyitásáról és zavartalan működéséről. A vak gyermekek felvétele és gondozása a cseh-szlovák állami gyermekmenhely feladatát képezte. Ez első ízben 8 világtalan gyermeket vett fel, s ezzel megtette az első kapavágást a vakok munkácsi intézete létesítéséhez. Egyidejűleg gondoskodás történt megfelelő helyiség szerzéséről, ahol az intézet működését megkezdhette. Evégből megvásárolták *Bay Sándor*, Munkács volt polgármestere Sugár-út 76. számú ingatlanát, ahol az intézet első osztálya 1923. szeptember 1-én megnyílt. Ez az objektum három épületből áll. Az első épület a Sugár-úti frontra néz és villaszerű kiképzésű. Ebben

az épületben van az igazgatói iroda, az igazgatói lakás és az internátus főzőkonyhája. Beljebb az udvarban két épület áll. Az egyik földszintes kisebbszerű épület, melyben az ebédlő, a személyzeti

A vakok munkácsi áll. intézetének homlokzata.

lakás és egyéb helyiségek vannak. Ennek a szárnynak a végében, szemben a villaszerű főépülettel, ugyancsak egy földszintes épületben a tantermek helyeztetek el. A három tagozatból álló épületkomplexum egy részben gyepes, részben gyümölcsfákkal beültetett tágas kertben foglal helyet és alkalmas arra, hogy mint veteményes-kert majdan az internátus szükségleteit ellássa. Találunk itt a testügyesítéshez mászópóznát, hintát és egyéb tornaszert is.

Az intézet udvari része.

A vakok munkácsi intézetének, illetőleg iskolájának első vezetője *Humenyuk László* volt. De ő csak egy évig működött az intézetnél, mert elhalálozott.

Az iskola további vezetésével *Dohun László* bízott meg. Az iskola növendékeinek száma ekkor már 12-re emelkedett. Az állami gyermekmenhely 1925-ben előterjesztést tett az iskolaiügy-referátusnak, hogy helyez-

zék át az intézetet Lőcsére, mert kevés növendék található Kárpátalján. Ennek azonban be nem vallott oka abban rejlett, hogy az épületet saját céljaikra akarták lefoglalni. *Dohun László* a

kézhezvett menhelyi javaslattal szemben állást foglalt és kifejtette, hogy Kárpátalján elégséges vak van, csupán annak rendje-módja szerint meg kellene az intézetet szervezni és fenntartásáról gondoskodni. E felterjesztésnek meg is lett a fogadata, mert a minisztérium elállott a vakok intézetét feloszlatni akaró szándékától. Természetesen Dohun László és az állami gyermekmenhely között emiatt állandó viszály keletkezett. Végre is az iskola vezetője belefáradt az áldatlan harcba és 1927. augusztus 15-én lemondott állásáról. Lemondását elfogadták s egyúttal kinevezték a bilkei polgári iskola igazgatójává.

*A vakokat gyám. kárpátaljai
egyesület internátusának
homlokzata.*

Dohun László lemondása után az iskola vezetésével *Stilicha* Sándor, az ungvári állami siketnéma intézet tanára bízott meg, aki az igazgatói tendőkön kívül a további szervezési munkálatokat is végezte. Ma is ő a munkácsi intézet igazgatója. Derék, munkás, nemesszívú magyar ember, aki Nyirkaráson (kisvárdai járás) 1897. augusztus hó 26-án, tisztes magyar tanítói családból született.

Az intézet nevelő- és foglalkoztató tagozatának növendékei.

Stilicha Sándor a vakok felkarolásának kérdését gyökerében fogta meg. Első és legfontosabb feladatának tartotta a kárpátaljai vak gyermekek összeíratását, ami 1927-ben meg is történt. Munkál-

kodása révén 1927 őszén a tanulók létszáma 12-ről 35-re szökött fel. Ugyanebben az évben szervezetett meg az intézet második osztálya. Itt azonban nem állott meg, hanem tovább folytatta az intézet benépesítését. 1928 szeptember 1-én már 45 növendéke volt az intézetnek. Ugyanakkor megszervezte a harmadik osztályt és biztosította a növendékek szakképzését. A kulminációs pontot a cseh impérium alatt az intézet 1929 szeptember 1-ével érte, amikor a növendékek száma 55-re emelkedett.

A világtalan gyermekek a munkácsi intézetben csupán 15-ik életévükig lehettek. Az állami gyermekmenhely ugyanis eddig az életkorig vállalta eltartási kötelezettségüket. Nálunk is így van ez s hogy a cseheknél is így volt, azon nem lehet csodálkozni, mert ezt a szép gyermekregeneráló intézményt tőlünk vették át. Az intézeti nevelés-oktatás így a 15. életév betöltésével befejezést nyer, s a gyermekeknek élethivatási képzés nélkül vissza kellene térniük oda, ahonnan az intézetbe kerültek. Ez a gyermekek szempontjából végzetes hiba volna, mert a vak odahaza, a szociális nyomorban életcélját nem volna képes elérni, sőt mi több, kénytelen volna koldulásra vetemedni. Stilicha Sándor igazgató rögtön átlátta, hogy az iskolai tanítással a vakok gondozásának kérdése megoldva nincsen, itt még további misszió vár az intézetre. Voltaképpen csak most következett el az az időpont, amidőn a szellemi és fizikai beérettség mellett élethivatási eszközök nyújtásáról és emberbaráti támogatásukról kellett az intézetnek gondoskodnia. Itt jegyezzük meg, hogy a munkácsi intézetnek nincsen óvódája, sem előkészítő osztálya. A gyermekek hat éves korban egyenesen az első osztályba kerülnek minden előkészítés nélkül és ott maradnak 8 éven át, amíg elméleti kiképzésük befejezést nem nyert. Speciális tantervük nincs. Az oktatás nagyjában igazodik a 8 osztályú elemi iskolai tantervhez.

Stilicha Sándor igazgató mindent megtett, hogy Kárpátalján még a cseh impérium alatt megszervezze a vakokat gyámolító egyesületet. Az egyesületnek feladatát képezte a növendékek továbbképzéséről való megfelelő gondoskodás, az ipari képzés alapjainak megvetése és foglalkoztató tagozatnak működésbe állítása. Így is történt. A kárpátaljai vakokat gyámolító egyesület csakhamar megkezdte működését. A társadalomhoz fordultak támogatásért, s minden akciójuk ennek jegyében történt. Ezáltal csakhamar lehetővé vált az intézetet végzett növendékek további internátusi elhelyezése s a kefékötés iparában való kiképzése és foglalkoztatása.

Kárpátaljának az anyaországhoz való visszakapcsolásával az egyesület következetes maradt eredeti humanitárius feladataihoz, azonban szelleme és szervezete a magyar hazafias elgondolásokhoz igazodik. Ez, öröndetesen, semmi nagyobb nehézséget nem okozott, mert a cseh tanszemélyzet kámforként eltűnt, s akik megmaradtak, derék hazafias gondolkodású egyének. A szervezet módosítása 1939. április hó 23-án tartott alakuló közgyűlésén történt. Az alakuló közgyűlés kimondotta, hogy a helyi viszonyok figye-

lembevételével egész terjedelmében átveszi azt a alapszabályzatot, amelyet a vakokat gyámolító magyarországi egyesületek országos elnöksége annakidején elkészített, s a m. kir. Belügyminisztérium jóváhagyott. Ezt a szabályzatot minden egyes tagegyesület mérvadóknak tekinti s ebbe kapcsolódott bele az alakuló közgyűlés alkalmával a kárpátaljai egyesület is.

A nevelő-tagozatnak ezidőszerint 36 — fiú és leány — növendéke van. Akad közöttük nem egy, aki nem beszéli a magyar nyelvet.

A munkácsi vakok intézetének fontos feladatát képezi a tanulókat a magyar haza szeretetére oktatni. A munkácsi intézet egyébként sok viszontagságon esett át. A munkálkodás nyugodt menete teljesen meg volt bolygatva. A bécsi döntés után még 1938 november havában az intézet nevelő tagozatának növendékeit Aknaszlatina községben helyezték el. Elvitték az intézetnek minden ingóságát: az iskolai és internátusi felszerelést. Kárpátaljának visszaszerzése után már a magyar gyermekmenhelynek volt kötelessége gondoskodni az aknaszlatinai ideiglenes hajlék felosztásáról és a világtalan növendékeknek eredeti otthonukba, a munkácsi intézetbe való visszaszállításáról.

Ily sok viszontagság után végre elkövetkezett a nyugalom és a békés munkásság időszaka. A magyar kultuskormány szeretettel fogadta az intézetet és növendékei érdekében meg fogja hozni a szükséges áldozatot. Itt említjük meg, hogy a VKM az intézet 1938—39 II. félévi szükségleteinek fedezésére 1500 pengőt utalt ki, a *Magyar a Magyarért* hazafias mozgalom pedig 800 pengőt adott az intézetnek. Azonkívül karácsonykor a visszamaradt foglalkoztató tagozat gyámoltjait felruházta és egyéb szükséges kellékekkel ellátta. *A két tagozatnak jelenleg 64 növendéke van*, ami azt mutatja, hogy Kárpátalján egy vak-intézetnek fennmaradása az ottani szegény nép szociális felkarolása szempontjából mindenképen indokolt.

A növendékek és gyámoltak ilyen nagy száma folytán szükségessé vált az intézet befogadó képességének növelése. El célból már 1936-ban megvásárolták az intézet szomszédságában lévő földszintes, újabb időkben épült házat. Bár meglátszik, hogy a ház jelenlegi rendeltetésétől eltérő célra épült, mindazonáltal az internátus részére egyelőre elégségesnek látszó helyiségekkel bír. Ebben az épületben vannak elhelyezve a növendékek hálószobái, fürdője, a felügyelő szobája, stb. A hátsórészben éppúgy, mint a másik intézetnél, keresztben van egy földszintes épület, amelyben a kefekötő műhely és készáru raktár talált elhelyezést. A két épületet egyébként egy közbeékelődő kert választja el, amelyen utat nyitni sürgős feladatot képez.

Az intézetben a kefekötésen kívül egyéb iparág nincs bevezetve, később ezt is lehet és majd kell is fejleszteni. Az ipari foglalkoztatást egy csökkentlátású, intézetet végzett jóraavaló, ügyes fiatal kefekötőmester látja el, általános megelégedésre. Örvendetes

tényképpen jelezzük, hogy a vakok ipari készítményeit szívesen vásárolják. A foglalkoztató tagozatnak 26 ifjú vak iparos van, férfiak és nők vegyesen. Szükséges volna részükre, *átmenetileg az ifjú vakok iskolája* szervezetének és tantervének átültetése, hogy az ismeretekben a továbbképzés számukra biztosítva legyen és hazafias szellemet szívjanak magukba.

A testület ezidőszerint négy tagból áll, egy igazgató, két nő tanerő és egy világtalan zeneoktató. A két nő tanerő május hó folyamán több napon át részben a Vakokat Gyámoló Országos Egyesület ifjú vakok iskolájában, részben pedig a Vakok József Nádor Királyi Országos Intézetében hospitált. Hogy miképen alakul jövőben a ma még „állami“ jelzővel ékesített vakok munkácsi nevelő- és tanintézete, azt biztosan nem lehet tudni.

*

A ruszinföldi vakok gyámolítása ügyében a közelmúltban döntő fontosságú lépés történt. 1939 április 23-án megalakult Munkácson a *Vakokat Gyámoló Kárpátaljai Egyesület*. Örvendetes lépés ez, mert a kárpátaljai egyesület egy értékes láncszemét fogja képezni annak az élettérnek, amelyet a társadalom támogatásával részükre biztosítani és fenntartani a legszebb emberbaráti kötelességet képezi. Az egyesület, szakítva a múlt eszmekörével, teljesen a hazai viszonyokhoz fog alkalmazkodni, aminek ékesen szóló példája, hogy a hazai Vakokat Gyámoló Egyesületnek mintájára lényegében azonos szabállyal fog működni. A most megalakult kárpátaljai egyesületben magyar hazafias szellem fog élni, amire nézve teljes garanciát nyújt az alakuló közgyűlésen megválasztott férfi és hölgytagokból álló választmány. Munkács kiváló s a társadalomban számottevő egyéniségei kerültek be az április 23-án megtartott közgyűlésen a választmányba. Az egyesület elnöke *dr. Dudánszky Béla* főszolgabíró, agilis és emberbaráti érzelmekkel gazdag férfiú, aki mint ismeretes, 1939. január 6-án parlamentér minőségében a várossal kapcsolatos Oroszvég községben, közel a Latorca hídjához a csehek orvtámadása következtében megsebesült. E helyről is őszinte szeretettel üdvözljük a megválasztott elnököt s reménnyel vagyunk eltelve, hogy humanisztikus feladatának lelkes odaadással fog megfelelni. Egyébként is az alakuló közgyűlésen olyan lelkes hangulat nyilvánult meg az intézmény iránt, hogy az biztosítékot nyújt arra, hogy a Munkácson elvetett humanisztikus eszme termékeny talajra fog találni és az illetékes tényezők közreműködésével meg fogja hozni a legszebb eredményeket.

Az alakuló közgyűlés a városháza tanácstermében folyt le jelentékeny számú közönség részvételével. Ennek a közgyűlésnek kettős feladata volt: egyfelől felszámolni a múltat, másfelől megalapozni és megszervezni a jelent és a jövőt. A múltat numerikusan a zárszámadások bemutatása fejezte volna ki, de ez leküzdhetetlen akadályok miatt egy legközelebb összehívandó rendkívüli közgyűlésre cedáltatott. A jövő év költségvetése szerény keretekben tünteti fel a bevételi és kiadási előirányzatot.

Az alakuló közgyűlést dr. Hóman Bálint vallás- és közoktatásügyi miniszter úr leiratilag üdvözölte, melyet követett az Országos Elnökség üdvözlő iratának felolvasása. Ezenkívül a tagegyesületek, a Vakok Szövetsége és mások üdvözölték a közgyűlést.

A kultuszminiszter úr üdvözlő iratát, mint értékes dokumentumot, az alábbiakban közöljük:

„Az emberi kultúra egyik fokmérője a tevékeny emberi szeretet, amely a társadalmi intézmények célkitűzésében is kifejezésre jut. Vak embertársaink szociális gondozása is egyike azoknak a feladatoknak, amely egyénre és közösségre egyaránt kötelezettséget ró. Ennek az erkölcsi kötelezettségnek gyakorlati megoldását vállalja a megalakuló kárpátaljai egyesület is, amelynek hathatós támogatását a társadalom megértő és cselekvő jóindulatába ajánlom. Bízom abban, hogy az újjászervezett egyesület maga elé tűzött nemes célját eléri. Budapest, 1939. április hó 19-én. Hóman.“

A miniszteri leirat minden oldalról nagy tetszésre talált, amely után a központ kiküldöttje tartotta meg üdvözlő beszédét.

Az alakuló közgyűlés dr. *Tárczy* Károly korelnök, felsőkereskedelmi iskolai igazgató javaslatára táviratilag üdvözölte dr. Hóman Bálint kultuszminisztert, dr. Damjanovich Lajos miniszteri tanácsost és a Vakokat Gyámolító Egyesületek Országos Elnökségét.

A helyszínen szerzett tapasztalataink alapján és az alakuló közgyűlés lelkes hangulatából ítélve minden remény megvan arra, hogy a Vakokat Gyámolító Kárpátaljai Egyesület a hozzáfűzött reményt minden tekintetben be fogja váltani.

Hogyan szerkesztették meg a német siketnéma-intézetek olvasókönyveit?

Irta: Gotthold Lehmann.

Fordította: Szentgyörgyi Gusztáv.

A legújabb időkig a siketnéma-intézeti tanárok kezdeményezési kedvére és áldozatkészségére bízott a siketnéma oktatásnál szükséges tanítási segédeszközökről való gondoskodás. Csakis kivételes, ritka esetekben segítettek eddig a siketnéma intézetek részére irt iskolai könyvek kiadását. Mindíg merész és kockázatos vállalkozás volt ezért a szerzőre és kiadóra egyaránt efféle könyvet kiadni. A tanulók kis létszáma miatt a kelendőség nem lehetett

nagy. S azáltal még inkább megkisebbedett a terjesztés lehetősége, hogy mindig az egyes intézetek tetszésére bízott az, hogy egy-egy tankönyvet használatra bevezetnek-e vagy sem. Igen ritkán akadt olyan tankönyv, amelyet minden német siketnéma intézetbe bevezettek volna. Ennek a körülménynek volt azután a következménye, hogy minden szerzőnek a ráfizetéstől kellett félnie és hogy a könyvnek a külső kiállítása sem volt tetszetős. Hasonlítsuk csak össze az elemi iskolák ABC-s könyveit a siketnéma-intézetek első olvasó könyveivel s rögtön meglátjuk a különbséget.

Az olvasástanítás terén az 1933-as év után lehetetlen helyzet állott elő. A régi olvasókönyvek már jórészt használhatatlanná váltak. Csak igen kis részük felelt meg beszéd kifejezésbeli szempontból azoknak a követelményeknek, amit ma egy olvasókönyvtől a siketnéma-intézetek megkívánnak. Tartalmi szempontból megkülönböztetően egyik sem felelt meg az újabb idők nevelési eszményeinek. A legtöbb intézetben ezért egyáltalán nem is használtak olvasókönyvet. Megelégedtek azzal az olvasási anyaggal, amiket a „*Quelle*“ és az „*Erzähler*“ közöltek. Mindkettő időszakonként megjelenő olvasmány-füzet siketnéma gyermekek számára, *Ruffieux* és *Huber* kiadásában. Teljes elismeréssel hódolok a két kartárs munkájának mégis meg kell állapítanom, hogy ily módon az olvasástanítás kérdését megnyugtatóan megoldani nem lehet. A tanárok arra voltak ráutalva, amit az olvasmányfüzetek éppen közöltek. Nem volt meg a lehetőség arra, hogy az anyagot munka-tervüknek és nevelési elgondolásaiknak megfelelően válogassák ki. Ezzel pedig a legfontosabb előfeltétele hiányzott annak, hogy az olvasástanítás nevelőértékét kiaknázzuk. Ezért hálával kellett tudomásul vennünk, hogy végül is a minisztérium vette kezébe az ügyet. 1935 évi július 12-én ugyanis következőképpen rendelkezett a berlini nevelésügyi főfelügyelőhöz (Oberspräsidenten von Berlin) intézett rendeletében:

„Tekintettel a siketnéma-intézetek különleges körülményeire és arra a szorult helyzetre, amelybe az olvasástanítás a megfelelő segédeszközökben való hiány miatt jutott, elhatároztam, hogy a birodalmi siketnéma-intézeteket olvasókönyvekhez segítem. Megkeresem ezért, hogy a megalakítandó olvasókönyvszerkesztő bizottság útján a szükséges előmunkálatokat a lehető leggyorsabban indítsa meg.

A bizottság tagjai a következők legyenek: 1. A berlin—neuköllni állami siketnéma-intézet igazgatója, 2. lehetőleg egy Berlinben lakó siketnéma-oktatási szakember, aki érintkezést tart fenn a NSLB különleges iskolák csoportja birodalmi szakvezetőjével, 3. egy Bajorországból, Württembergből avagy Szászországból való siketnéma oktatási szakférfiú, aki az elébb megnevezett bizottsági tagokkal tartsa fenn az összeköttetést. Ha egy negyedik tagnak a kinevezése is célszerűnek mutatkoznék, akkor felkérem, hogy kellő mérlegelés alapján saját hatáskörében járjon el.

A bizottsági tagokat felhatalmazom arra, hogy mindegyikük egy-egy erre különösen alkalmas munkatársat nyerjen meg. Az ügyvitellel a bizottságon belül a berlin—neuköllni áll. siketnéma- s egyúttal tanárképző-intézet igazgatóját bízom meg.

A főbizottság legközelebbi teendője az legyen, hogy megállapítsa az olvasókönyv szerkesztésének alapelveit. Továbbá, hogy az anyaggyűjtés és rostálás módjára világos és könnyen áttekinthető eljárást írjon elő. Miután a siker érdekében elmaradhatatlan, hogy a siketnéma-intézeti tanárság közreműködése intézetenkint, vagy tartományi összefogásban minél messzebbmenően biztosítottassék, a javaslat a közreműködők munkája módjára, terjedelmére és a munka megszervezésére is kidolgozandó.“

Az olvasókönyv szerkesztőbizottságába meghivattak *Unterbirker* siketnéma-intézeti tanár Münchenből, valamint *Wiedner* berlini siketnéma-intézeti tanár. Megnyertük *Ruffieux* siketnéma-intézeti tanárnak (Wuppertal-Eberfeld), *Warlich* igazgatónak (Bremen) és *Walter* igazgatónak (Gotha) a közreműködését is. Ilyenformán az olvasókönyv szerkesztőbizottság oly férfiakat foglalt egybe, akik a siketnéma intézetek részére írott műveikkel már eddig is különös érdemeket szereztek. Az olvasókönyvnek képekkel való díszítésére *Kollmannsberger*, a müncheni siketnéma-intézetnek tanára szemeltetett ki. A munka, melynek nehézségeiről mindenki meg volt győződve, levelezés útján lebonyolított élénk véleménycserével indult meg, melyet 1935 évi október hó 22-én dr. *Schaefer* miniszteri tanácsos hivatalos helyiségében élőszóval lefolytatott tárgyalás követett. E megbeszélésen Berlin tanulmányi főfelügyelőjének képviselőjén kívül e könyv szerzője (*Lehmann*) s a bizottságnak két másik tagja *Wiedner* és *Unterbirker*, nemkülönben *Ruffieux* is részt vettek. Ennek a tanácskozásnak az volt az eredménye, hogy az olvasó könyvek vázlata s a munka menete megállapított és hogy anyagot szolgáltatott az 1935. évi november 29-én kibocsájtott 2272.—E. VI. sz. rendelethez, amely a német siketnéma-intézetek felügyelőhatóságainak útján, a német siketnéma-intézeti tanárokat a nagy munkában való részvételre hívta fel. Ezenkívül a megfelelő anyag megszerzésére és ennek rendezésére vonatkozó előzetes tervét és az alapelveket dolgozta ki a szerkesztőbizottság.

Az olvasókönyvbizottság által szerkesztett s a rendelet mellékleteként kiadott javaslat a következőképen szól:

„A siketnéma-intézetek olvasókönyvei csak akkor lesznek eredményesen használhatók, ha tekintetbe veszik azt a viszonyt, amely a siketnéma gyermek s az élő beszéd között van.

A siketnéma oktatás a hangos beszédet lépcsőzetesen építi fel. Erre a beszédnevelésre legalább is hat iskolai esztendő szükséges. Minden évfolyamnak megvan a maga határozott kifejezési kerete (Formmittel) amelyet a teljes biztonság fokáig kell begyakorolnia. A siketnéma gyermekek tanítás során elsajátított beszédje egy

ú. n. elemi beszéd, amely a hallók teljes beszédéhez képest alakilag igen szegény.

Ebből az következik, hogy a beszédfelépítési idő alatt az olvasási anyagnak az alakuló beszéd egyes fokaihoz szigorúan alkalmazkodnia kell. Tehát mindenkor csakis azok a beszédalakok alkalmazhatók, amelyeket a beszédtanítás már megismertetett. Ezért az egyes olvasmányokat minden beszédfokhoz mérten és a beszédnevelés alapelvei szerint kell megformálni. Még az utolsó évek olvasási anyagának is tekintettel kell lennie a tanulók csökkentértékű beszédére. Az olvasás szenvedéssé, gyötrelmévé válik, ha az olvasmány tartalma és alakja a tanulók felfogó képességét meghaladja. Amiből viszont az következik, hogy csak igen kevés anyag vehető át változatlanul a német irodalomból. Általában szükséges, hogy még a felső fokon is az olvasmányok szövegezése a siketnémák beszédmegértéséhez alkalmazkodjék. Az olvasmányok azonban egyszerűségükben is a helyes, formás beszédnek legyenek példaképei.

Az olvasókönyv feladatai.

A siketnéma gyermekek olvasókönyvének első célja a beszéd szolgálata. Semmiesetre sem értendő ez úgy, hogy az olvasókönyv talán a beszédgyakorló könyvet pótolja. Alkalmasnak kell lennie azonban ennek ellenére arra, hogy az élő szóval folytatott beszédgyakorlatokat segítse, kiegészítse s ezzel a tanulóknak a beszéd-felfogását s beszédképességét biztosabbá tegye. Mindenekelőtt azt a célt szolgálja természetesen az olvasókönyv, hogy a gyermekeket önálló olvasásra nevelje, örömeiket, érdeklődésüket az olvasás iránt fölkeltsse olyannyira, hogy ők később továbbképzés céljából és szórakozásként is könyvet vegyenek a kezükbe.

Az olvasókönyvek fajtái.

Az olvasókönyvet szerkesztő bizottság a következő olvasókönyveket ajánlotta megírásra:

I. *A kicsinyek első olvasókönyvét.* (Az első és második iskolai év számára.)

II. *1—1 olvasókönyvet a 4 következő évfolyam, és pedig a 3—6. iskolai évek számára.*

III. *Olvasókönyvet a felső fok számára.* (A 7. és 8. iskolai évek tanulóinak.)

Az egyes kötetek szerkesztési módja.

A kicsinyek első olvasókönyve a gyermek lelkét képeivel ragadja meg s úgy vezesse be a beszédbe. Ez a könyv eszerint elsősorban a képek révén hasson a gyermekre, a beszédbeli kifejezés csupán járulékos része legyen. A szöveg tehát egyes szavakból, szóesoportokból, részben egyszerű mondatcsoportokból álljon.

A 3—6. iskolai évek olvasókönyveit hasonlóképen gazdagon kell képekkel díszíteni. Az előtérben azonban már a beszéd álljon, amely a legtöbb esetben képpel magyaráztassék, hogy könnyebben váljék érthetővé. Az olvasmányok a siketnéma gyermek életéből vegyék tárgyukat. Meséljenek tehát a házról, az otthonról, az iskoláról, készítsék a gyermeket a természet átélésére az évszakok változásai szerint a kertben, a mezőn, az erdőn. Mutassanak képeket a felnőttek munkájáról úgy azonban, ahogyan azt a gyermek látja. Beszéljenek a német földről s a német népről. Az olvasókönyv és tartalmából ismerjék meg a gyermekek a közösség iránt való feladataikat, ebből fakadó kötelességeiket, és pedig úgy jelenbelieket, mint a jövőbelieket is, amelyek a gyermekekre várnak.

Az egyes kötetek anyagának összeállításánál a gyermekek kora is iránytadó legyen. Nagy kár, hogy az egyes jellegzetes német vidékek részére való külön olvasókönyvek megírásáról le kellett mondanunk.

A felsőfok olvasókönyvénel elmaradhatatlan, hogy az olvasási anyag magvához a szülőföld különféle jellegzetes tájairól való leírás hozzákapcsoltsassék. (Az összeállításnál négy területre kell majd gondolni: 1. A birodalom déli, 2. a nyugati, 3. a középső és északi, valamint 4. a keleti részére.) Az országrészeknek e leírása a tájak jellegzetességére, az emberekre, életmódjukra, foglalkozásukra és a tájnak mondavilágára is térjen ki.

Az olvasókönyv magva foglalja magába a német nép szellemi és természeti kincsét leíró anyagot. Hozza a jellegzetes német tájakat, állat- és növény világukkal. Képeket a német multból és lehetőség szerint változatos szemelvényeket a jelen korból.

Az olvasókönyvnek elsősorban szolgálnia kell a nemzeti gondolatvilág fejlesztését s támogatnia kell a tárgyi ismeretek tanítását is, anélkül azonban, hogy az ismeretközlés feladatát a többi tantárgyaktól átvenni akarná.

A felsőfok könyvéből sem szabad a képeknek hiányozniok. Itt azonban nem a képek magyarázó szerepe lép előtérbe, hanem inkább a könyveknek művészi szempontból értékes dísszel, német mesterek alkotásainak művészi másolataikkal való kiegészítése.

Az olvasókönyvek terjedelme és kiállítása.

Az olvasókönyvek mindegyike oly terjedelmű legyen, hogy azokban a gyermekek otthonosan lapozhassanak s az egészet áttekinthetően megismerhessék. Ezért a kicsinyek és a 3—6. iskolai évfolyamok olvasókönyvei 6—6 nyomtatott ívben, a felső fok olvasókönyvének főrésze 15 s a szülőföld-tájleírás 3—4 nyomtatott ívben irányoztatott elő.

A külső kiállítására azt fejeztük ki, hogy a könyv elégitse ki azt a kívánalmat, amit ma a jó tankönyvtől joggal megkövetelhetünk. Az árát pedig oly alacsonyra kell szabni, hogy az olvasókönyvek beszerzése mindegyik intézet részére lehetségessé váljék.

Az olvasókönyvek szerepe a tanításban.

Az olvasókönyv a siketnémák oktatása-tanítása szolgálatába állított alapvető és irányító szerepet, jelentőséget foglal el.

Azonban nem akarhatja a beszédgyakorló könyveket és a közismeretek könyveit sem feleslegessé tenni.

Az olvasókönyvek kiegészítéseképpen, megfelelő ifjúsági iratok és időnkint időszerű tartalommal megjelenő olvasmányok szintén felhasználhatók“

A minisztérium ehhez a javaslathoz a következő rendelkezést fűzte:

„Felkérem, hogy ezeket az irányelveket az alárendelt siketnéma intézeteknek adja tudomására, s a siketnéma-intézeti tanárokat munkálkodásban való közreműködésre nevemben hívja fel. A jelszó az, hogy ezt az igen fontos feladatot értékes közös munkával, a siketnémák javára s ezeken keresztül a népközösség üdvére, önzetlen fáradozással oldjuk meg. A vezérfonal minden tanári tevéletben ebben a szellemben beható tanácskozás tárgyává tétessék. Ehhez kapcsolódjék azután a tapasztalat-szülte, megfelelő olvasmányanyag s ugyancsak saját készítmények gyűjtése annak a könyvnek megjelölésével, amelybe a javaslat alapelvei értelmében a kiszemelt anyag tartoznék. Az összegyűjtött anyagot az intézetek igazgatói az olvasókönyvet szerkesztő bizottság jegyzőjének, Lehmann igazgatónak Berlin—Neuköllnbe, az állami siketnéma intézetbe, Mariendorfer-Weg 48—61. sz. alá, legkésőbb 1936. évi február 1-ig küldjék el. A bizottsági jegyző ezeket továbbítja majd az egyes részek feldolgozóihoz.

Ezúttal még arra is figyelmeztetek minden érdekeltet, hogy a határidők betartása az akadálytalan munkamenet biztosítása érdekében mindenképpen kívánatos.

Bízom a siketnéma intézeti tanárságnak együttérzésében s éppen ezért remélem, hogy minden intézet kivétel nélkül tetterősen fog közreműködni.“

A német siketnéma intézetek az olvasókönyvet szerkesztő bizottságnak oly bőségesen küldtek anyagot, hogy az több olvasókönyv-sorozat számára is bőven elegendő lett volna. A beküldött anyag azonban javarészt nem felelt meg azoknak az alapelveknek, amelyeket a bizottság kitzűzött, és pedig sem tartalom, sem szövegezés szempontjából. Az egyik szerzótől kapott a bizottság beszédgyakorlatokat, a másiktól naplószerű jelentéseket az iskolai és intézeti élet mindennapi eseményeiről, valamint igen komoly leírásokat a föld- és természetrajz köréből. Egyik-másik olvasmányban a leírás igen „siketnémás“ volt, a másik részében pedig mintha egészen megfeledeztek volna arról, hogy a siketnéma gyermeknek beszédbeli nehézségei is lehetnek.

A beérkezett anyag gondosan átvizsgáltatott s az egyes részek feldolgozói között szétosztatott, akik kiválasztották abból azt, amit ők megfelelőnek ítélték. Ezt a munkát követte azután egy előzetes

összrendezés kötetenkint, ami után sor került a főmunkára. A kiválogatott anyagot úgy kellett összeilleszteni, a kiszemelt olvasmányokat úgy kellett sorba illeszteni végül, hogy minden kötet egyúttal egész is legyen s az egyes részek egymáshoz úgy illeszkedjenek, hogy ellentmondások és ismétlések elkerültessenek és hogy minden olvasmány beszéd kifejezés és tartalom szempontjából úgy legyen átdolgozva, hogy azt a siketnémák megértsék. Az egyes feldolgozók úgy találták helyesnek, hogy az olvasmányokat a kötetjük főrésze számára maguk önállóan írták meg, mások viszont a beküldött anyagot a lehetőség szerint átdolgozták.

Az olvasókönyv szerkesztési munkája közepette bizonyos célszerű változásokat tettünk az eredeti terven. Az első év olvasókönyvénel a bizottság *Krafft* liegnitzi és *Pfefferle* heidelbergi siketnéma intézeti tanárok javaslatait, amelyek mindegyike újszerű volt, megoldásraméltónak találta.

Krafft abból a megoldásból indult ki, hogy az első iskolai évben a kész olvasókönyv s beszédnevelést inkább gátolja, mintsem előmozdítja. Jóllehet a beszéd tanítás menetét bizonyos alapelvek, amelyek a fonetikából, a beszéd lényegéből és ennek felépítési módjából, valamint a gyermek és beszéd közötti viszonyból adódnak, szabályozzák, a menet részleteiben mégis minden tanárnál és minden osztályban más lesz, amelyik nem igazodhatik egy könyvhöz. A siketnéma oktatásnál régi igazság az, hogy minden osztály az első beszéd- és olvasókönyvét maga állítsa össze. Ezt a munkáját a siketnéma-intézeti tanárnak lényegesen meg lehet könnyíteni. A tanárok némelyike pl. a tanulók beszéd tanítási füzetére képeket rajzol, vagy kivágott képeket beleragasztat, hogy a jelentésük megtartását a gyermekeknek megkönnyítse. A körkérdés, amelyet a birodalom különféle vidékeinek siketnéma intézeteihez intéztünk bebizonyította, hogy a menet és a módszernek eltérése ellenére nagyjában mindenütt ugyanazokat a fogalmakat tanulják meg az első évi beszéd tanítás során. Ezért alkalmasabbnak látszott, hogy a tanárnak a szó bajjehető fogalmakról egy szép képekből álló gyűjteményt adjunk s egy célszerűen berendezett könyvet, amelybe a képek a tanítás menetének megfelelően beragaszthatók s amelybe a szóbeli kifejezéseket beírhatják a tanulók. Hogy a fogalmak és jelentőségük azonosságát minden gyermeknél biztosítsuk e fokon, az egyes tantárgyaknál a képeket kellett előnyben részesíteni. Nem szabad azonban csoportos képeknek sem hiányozniok a gyűjteményből. Nem minden szó lánsmód alkalmas képpel való szemléltetésre, ezért a könyvben olyan lapoknak is kell bekötvé lenniök, amelyekbe a beszéd anyagot rajz nélkül beírhatják a tanulók. Egy ilyen könyv megfelel a siketnéma gyermekeknek és a siketnéma oktatás lényegének is. Amint az alapvető beszédnevelés során az egyes elemeket, mint építésnél a követ-kövhöz rakjuk, úgy jön majd szó-szó, mondat-mondat után a könyvbe.

A szerkesztőbizottság, alapos meggondolás után azt ajánlotta a minisztériumnak, hogy ezt a könyvet jelentesse meg az olvasó-

könyvsorozatnak első könyveként. *Kollmannsberger* 100 egyes és 20 csoportképet rajzolt. Színes rajzok ezek, amelyek négyszínű nyomásban lesznek sokszorosítva. Mennyivel szebbek lesznek tehát jövőben a gyermekeink első olvasókönyvei!

Pfefferle az első osztály részére a maga tanításmenetét ajánlotta. A siketnéma gyermeknek — úgy véli — nincs különösebb segítségre szüksége, hogy az egyes szavak értelmét felfogja és megtartsa. A beszédformák kifejezési viszonyát azonban meg kell magyarázni a gyermeknek s ezek begyakorlására kívánatos megfelelő eszközöket teremteni. Ezért a gyermekek elé képeket kell adni, amelyeket „A látható beszédnek“ (schaubare Sprache) nevezhetünk. Ezeken kell a beszédkifejezést gyakorolni addig, amíg a gyermek minden beszédformát teljesen begyakorol.

A *Pfefferle* által javasolt segédeszközök, képsorozatok és jelképek, különféle alakban és színben, egész bizonyosan célszerűek lehetnek. Az általa hirdetett alapelvek helyesek. Az első évfolyam számára írt tanmenetének leírása egy gyakorlókönyvben azonban, túlhaladta volna az olvasókönyv kereteit. A *Krafft*-féle könyvvel a *Pfefferle*-féle beszédgyakorlatok gondolata igen jól lett volna összeegyeztethető. A bizottsághoz máshonnan is érkezett be értékes anyag az első iskolai év számára, amelyeket szintén nem használhattunk fel a már említett ok miatt.

A hazai tájak leírásánál, a szülőföld-ismertetés előkészületi munkálatainál azt vettük észre, hogy sokkal jobb lesz, ha a tervezett négy táj helyett ötöt veszünk fel. A feldolgozási munkára megnyertük *Jankovski* hamburgi igazgatót, *Wiedner* berlin—neuköllni siketnéma-intézeti tanárt, *Walter* góthai igazgatót, *Unterbirker* müncheni igazgatót és az aacheni igazgatót, *Schennettent*.

Az olvasókönyvsorozat részeit végül is a következőképen alapítottuk meg:

1. *A siketnéma gyermekek első könyve.*
2. *Olvasókönyv a második iskolai év számára.*
3. *Négyszer egy-egy kötet a harmadik-hatodik iskolai évfolyamok számára.*
4. *Olvasókönyv a felsőfok tanulói részére, a főrésszel és öt országász-ismertetéssel.*

1936. augusztusában és szeptemberében a földolgozók beküldték anyagukat aminek átnézése után kitűnt, hogy még egy szóbeli megbeszélésre van szükség. Ez október 12-én és 13-án folyt le. A bizottságnak valamennyi tagja részt vett azon. Az ezt követő héten *Ruffieux*-vel együttesen átvizsgáltuk a vázlatokat és a szükséges változtatásokat megállapítottuk. Ezután a vázlatok újra visszaküldettek a feldolgozókhoz. *Ruffieux*nak, hogy a középső fok köteleinek anyagát nyugodtan átdolgozhassa, a minisztérium négy hétre szóló tanítás alól való felmentést adott. Egyébként a szerkesztésben résztvevők az egész munkájukat hivatali szolgálatuk teljes el látása mellett végezték el.

1937. évi január hó végén a felsőfoknak szánt olvasókönyv kéziratai kinyomtatásra készen átadattak a minisztériumnak. Februárban a kézirat áttétetett a Nevelés-és Oktatásügyi Központi Intézethez, hogy a jóváhagyást a kinyomtatáshoz ott is elnyerje, különösen nemzetszervezeti nézőpontból. Hogy a Központi Intézet a mű egészének felépítési szerkezetéről és anyagáról helyes képet kapjon, beadtam ide a II—VI. iskolaévek olvasókönyveinek időközben elkészült kéziratát is. 1937 júniusában itt is megkaptuk a jóváhagyást. A központ is talált némi változtatni valót. Elsősorban is azt találta helyesnek, hogy az új elemi népiskolai olvasókönyvek anyagából ültessünk át több olvasmányt. Így szükségessé vált egy újabb átdolgozás, amelyeknél a munkatársak ennek a kívánalomnak szintén eleget tenni igyekeztek, annyira, amennyire azt a siketnéma intézetek különleges viszonyai csak engedik.

Ezt a munkát is elvégeztük. A felsőfok olvasókönyveinek kéziratait 1937. évi június 18-án nyújtottuk be a minisztériumhoz. *Kollmannsberger* 1937. májusában elkészítette a 120 képet az első olvasókönyv részére és 1937. októberében a 106 drb tuss-rajzot a második évfolyam olvasókönyveinek olvasmányaihoz. A kötet még nyolc hangulatkeltő színesképet is tartalmaz az egyes szakaszok elé, amelyek 1938 januárjában lettek készen. Ez az anyag a beérkezés után szintén azonnal felterjesztetett. Ekkor a minisztériumban megkezdődtek a tárgyalások az olvasókönyvek kinyomtatása felől. A kiadással való megbízást az *Oldenbourg* müncheni könyvkiadó cég nyerte el. Rövidesen készen lesznek a III.—VI. iskolai évek olvasókönyveinek képei is s akkor kiadható lesz az egész mű.

Végre! — ezt mondják majd a német siketnéma-intézeti tanárok. Ha azonban elgondolják azt a sok nehézséget, amelyekkel meg kellett küzdeni, valamint a munka nagyságát, amelyet kifejezni kellett, akkor belátják, hogy ezt néhány hónap alatt nem lehetett elvégezni. Munkatársaimmal együtt nem kívánok egyebet, mint azt, hogy ez a kemény munka a siketnéma-intézeteknek áldására váljék.

A siketnéma-intézeti tanárok és szakorvosok együttműködése.

Karl Baldrian wieni kormánytanácsos cikkéből.

Már az 1904. évben Nürnbergben megtartott I. internacionális higiéniai kongresszuson síkra szálltam azért, hogy a siketnéma-intézetekben a *házi-orvoson* kívül még *fül-, torok-, orr szakorvost* és *szem-,* valamint *fogorvost* is alkalmazzanak. Néhány nagyobb intézet valóban meg is hívott ilyen külön orvosokat. Ezek működése áldást hozó volt a növendékek számára.

Milyen feladataik vannak e szakorvosoknak? A fülorvosnak a folytonos megfigyelésen kívül és felül, hogy ha kell, a fellépő megbetegedés továbbfejlődésének megakadályozására megfelelő kezelésben részesíti a fület, még egyéb feladata is van. Az alsó-ausztriai országos siketnéma intézetek fülorvosa pl. — a szülők előzetes beleegyezésével — az újonnan belépő növendékek meg-nagyobbodott manduláit és burjánzó garatmanduláit eltávolította. Ennek hatása igen előnyösen mutatkozott az általános egészségi állapot megjavulásában és a most már akadálytalan orrlégzés révén, a hangképzésben és a beszédtanulásban. A fül sürgősen szükségessé vált megoperálása pedig többször mentette már meg a növendékek veszélyeztetett életét.

A szemorvosi vizsgálat, illetőleg a siket növendékek szemkezelésének jelentősége igen nagy. Hiszen a legszentebb igyekezettel kell megakadályoznunk, hogy a megismerés eme egyetlen kapujának, a szemnek valamilyen bántódása essék. Mily nyomorúságot hozna a látóképesség elvesztése! Ez a szó, „*siketvak*“ egyedül is megmagyaráz mindent!

Hogy milyen fontos lehet a szakorvos örködése a szem állapota fölött, azt igazolja a következő eset: Az egyik intézetben, amelyben még nem működött szemorvos, egy napon feltűnt, hogy egyszerre több növendéknek gyulladással volt a szemhéja. A házi-orvos ajánlatára elhívott szemorvos egyiptomi szembaajt állapított meg. A beteg növendékek azonnali elkülönítése ellenére is a növendékek közül még többen megbetegedtek. Végül az intézet működését hosszabb időre be kellett szüntetni és több növendék megoperálása vált szükségessé. Csak ezekkel az intézkedésekkel sikerült az összes gyermekeket maradandó ártalomtól megóvni.

A fogorvos szintén nélkülözhetetlen nemcsak stomatikus okokból, hanem azért is, mert a hang és az artikuláció mesterséges képzéséhez és ahhoz, hogy a siket ember kiejtése érthető lehessen, normális fogorvos kell.

Az elmondottakból látjuk, hogy a *tanárok és orvosok* együttműködése a siketnématanítás területén mennyire szükséges. Szinte az a kívánság vetődik fel, hogy a *siketnémák tanára egy személyben orvos és tanár is legyen.* Mégpedig mindenekelőtt *fülorvos* és tanár.

Hogy az ilyen valóság mily értékes, azt *dr. Bárczi Gusztáv* neve mutatja, aki siketnéma-intézeti tanár és fülész-szakorvos a budapesti állami siketnéma-intézetben. Törekvése, mint ismeretes, a fülorvos és a tanár működési területének egybeolvasztása és a „hallás-felkeltéssel“ és „hallás-neveléssel“ a némák hangos beszédnek tökéletesebbé tétele.

Különösen figyelemre méltók az utóbbi években az angol tanárok és szakorvosok fáradozásai, amelyekkel a hallást a beszéd-tanulás szolgálatába akarják állítani. Ennek elérésére újonnan fel-talált segítőeszközöket használnak. E munkaterületen *Manchesterben* együtt működnek *dr. Littler* és *dr. Ewing*, valamint ennek fele-sége a hajdani siketnéma-intézeti tanár, aki jelenleg a siketnéma-tanítás módszerének előadója azon az egyetemen, ahol az angol siketnéma-intézeti tanárokat képezik ki. Kilenc intézetben hoznak nagy anyagi és eszmei áldozatokat az ügy érdekében. E sorok írójának alkalmá volt 1935 nyarán az e célra szolgáló berendezkedéseket a *margate*-i királyi siketnéma-intézetben tett látogatásakor megismerni. *Mr. A. B. Swayne*, a headmastere annak a tengerpar-ton fekvő gyönyörű, nagy, legjobban felszerelt és igen szakszerűen vezetett intézetnek, amelyet siket fiúk és leányok kiképzésére léte-sítettek.

Vajjon ki ne emlékeznék *dr. Viktor Urbantschitsch* bécsi fül-orvos, egyetemi tanárnak és *Adalbert Lehfeld* siketnéma-intézeti igazgatónak és az intézet tantestületének több mint három évtized előtti buzgó együttműködésére a „metodikus hallásgyakorlatok“ te-rén. Minden siketnéma-intézeti tanár hön óhajtott kívánsága és tö-rekvése volt a múltban és lesz a jövőben is, hogy a mesterséges be-szédképzés munkáját úgy a növendékek, mint a tanárok számára megkönnyítse. Ép ezért újul meg folytonosan az a törekvés, hogy — amennyiben ez lehetséges — „a beszéd-tanulás varázslóját“ a *hallást* közreműködésre bírjuk. Bár sikerülne ez!

Szakkörökben általánosan ismeretes, hogy már 40 évvel ez-előtt a *müncheni* siketnéma-intézetben is prof. *dr. Bezold* fülorvos és az intézet igazgatója a tantestülettel együtt, olyan gyakorlato-kat vezetett be, amelyeknek célja az volt, hogy a némi hallással rendelkező tanulóknak a beszéd elsajátítását megkönnyítse. A száj-ról való leolvasás „kiegészítést“ nyert a hallással. E gyakorlatokat alátámasztotta egy a tanítvány kezében lévő tükör használata. A *berlini* állami és más németországi siketnéma-intézetekben is kísér-letet tettek a hallásmaradványok tervszerű felhasználására a be-szédképzésben.

Végül hangsúlyoznunk kell a *legújabb követelményt: a tanár és orvos szerencsés együttműködését* a siket embernek, mint egyes lénynek és az *egész népnek* az érdekében. Ez az együttműködés, — a siketnémaság okainak megismerése alapján — az öröklött beteg-ségben szenvedő új nemzedék keletkezését kell, hogy gátolja s így előmozdítsa az egész népi test egészséges voltát.

Megelőzés — gondoskodás!

— Hozzászólás dr. Bárczi Gusztáv előadásához. —

Irta: Kádas György.

Dr. Bárczi Gusztáv „A beszédnevelés problémái“ címen f. é. március 22-én tartott előadásával kapcsolatban támadt „vihar“-t a Magyar Gyógypedagógiai Tanárok Közlönyének szerkesztője dr. Bárczi Gusztáv kimagyarázó levelével elmultnak nyilvánította. Helyes! Azonban az előadó által talán nem elég szerencsésen tált gondolat tovább él, erről érdemes, sőt kell tárgyilagos eszmecserét folytatnunk! Mert miről van szó tulajdonképen? Megérzésem szerint Bárczi kijelentésének az a lényege, hogy: gyógypedagógiai vonatkozásban kettős a feladat, éspedig egyfelől megelőzni a fogyatékossgot, másrészt a mindenfajta fogyatkozásban szenvedő egyéneket megfelelő nevelő-oktatással lehetőleg visszaadni a munkástársadalomnak. Ez utóbbival kapcsolatban tekinti — különösen az értelmi fogyatékosok területén — nevelőoktatásunk jelenlegi rendszerét meg nem felelőnek, illetőleg a nevelőoktatásunkra fordított anyagi és erkölcsi erőket tartja aránytalanul soknak az elért eredménnyel szemben.

Egyetlen kartársunk áldozatos, fáradságos munkáját nem kisebbittheti anélkül, hogy ugyanakkor a maga hosszú gyógypedagógiai munkássága fölött is pálcát ne törjön.

Hogy mégis súlyos bírálatot mondott gyógypedagógiai munkánk végső eredményeiről s odajutott következtetéseiben, hogy a fogyatékossgok megelőzését tartja legelőbbvalónak s ennek kedvéért elhanyagolandónak véli a meglévő fogyatékosok nevelőoktatását is, ebben én azt látom, hogy dr. Bárczi Gusztáv sokat töprengett a fogyatékossg egész kérdésén, ezzel együtt oktatásügyünkön is és nem találta megnyugtatónak a helyzetet úgy, ahogy az most van hazánkban.

Nem is megnyugtató az szerintem sem! S itt elsősorban a szellemi fogyatékosok ágazatára gondolok. Nem mintha a többi ágazatok minden feladatát eszményien megoldottnak tartanám máris, hanem azért, mert a magam területét ismerem jobban.

Mindnyájan, akik az értelmi fogyatékosok nevelőoktatásával foglalkozunk, legjobb tudásunkat, összes testi és lelki erőnket nyújtjuk azért, hogy ügyünket szolgáljuk, előbbrevigyük s mégis, be kell látnunk, hogy *áldozatos munkánk kárbaveszett mindaddig, amíg a végzett növendékek további sorsáról intézményes gondoskodás nem történik.* Ezt a gondolatot fejtegeti többek között szaklapunk legutóbbi (4ik) számában megjelent: „*Tervezet az értelmi fogyatékosok oktatásügyének rendezésére*“ című cikkem is. A véletlen folytán dr. Bárczi Gusztávval egyidőben vetettem fel én is a nagy kérdést: mit kell tennünk a fogyatékosokért, hogy ügyünk véglegesen megoldassék? Én is hangsúlyoztam a megelőzést, a fajvédelmet. Viszont számolnunk kell azzal, hogy vannak és még sokáig lesznek is fogyatékosok, ezért mindkét kérdésnek egyforma

fontosságot kell tulajdonítanunk: a megelőzésnek és a meglévőkről való gondoskodásnak egyaránt.

Nem kívánok most ismétlésekbe bocsájtkozni, csupán utalok említett Tervezetemre s ha az abban foglaltakat közös, állhatatos kitartással a megvalósulásig tudjuk szorgalmazni, az értelmi fogyatékosok ügyének kérdését megoldjuk.

És most néhány szót még a megelőzésről!

Dr. Bárczi Gusztáv, amikor olyan aláhúzottan szólt a megelőzés fontosságáról, annak szinte mindenképp előtti való s csaknem kizárólagos jelentőséget tulajdonított, mellyel áll vagy bukik a fogyatékosok ügyének kérdése. Ha nem is osztom teljes egészében azt a reménységet, hogy egykor majd *nem fognak többé fogyatékosok születni*, azért nem tartom utopiának azt a lehetőséget, hogy ilyenek születését a *legkisebb mértékre* lezorítsuk. Ennek elérésére a valláserkölcsei nevelést nyújtó papokon, nevelő tanárokon kívül ugyanis hasonlóan érző *orvosokra, és pedig: orvos-gyógypedagógusokra* is szükség volna. Minthogy a *hangsúly a pedagóguson van*, pedagógus-orvost értsünk! Kell-e különösebb indokolás e merész álomhoz, amikor eleven példaként él közöttünk dr. Bárczi Gusztáv, kinek kiváló munkássága aligha teljesedett volna így ki, ha nem párosul a kítűnő gyógypedagógusban a kiváló fülész- és ideg orvos. Ha ő a képességeinek megfelelő anyagiakkal is rendelkeznék, bizonyára még nagyobb hasznára lenne ügyünknek, mert ez esetben nem kellene privát rendeléssel is foglalkoznia, hanem minden idejét a gyógypedagógia ügyének szentelhetné, s így tudományos vizsgálódásai is még nagyobb eredményekkel kecsegtetnének.

Ha gazdag ország lennénk, azt merném javasolni, hogy a *gyógypedagógia minden kérdésével s ebbe beleértve úgy az érzékszervi, mint az értelmi, érzelmi (erkölcsi) és testi fogyatkozásokat egyaránt, jövőben csakis pedagógus-orvosok foglalkozzanak!* Elképzelem, hogy mekkora lendületet venne egyszerre a megelőzés nagy kérdése! De szociológus is legyen a jövő gyógypedagógiai tanár-orvos!

Ez a három tényező: pedagógus, orvos, szociológus egyszemélyben egyformán végezné az elméleti és munkára nevelő-oktatást, irányítaná a végzett növendékek társadalmi elhelyezkedését, védelmét, gyámolítását s mindezekon kívül: tudományosan vizsgálná a fogyatékosokat előidéző okokat, keresné s idővel meg is találná az azok lehető kiküszöbölésére alkalmas eszközöket, módokat.

Hogy mindez utópia? Lehet, de csak a rideg anyagiak miatt! Amikor ezt elismerem, ez nem azt jelenti, mintha ebbe bele kellene törődnünk, hanem csak azt, hogy az egészséges társadalom mai beállítottsága mellett igen nehéz volna szemléltetően bebizonyítani: *mennyi anyagi áldozatot hoz az egyén, a társadalom s az állam szétfolyóan az összes fogyatékosok: siketnémák, vakok, értelmi és erkölcsi gyengék, nyomorékok intézeteire, a bűnözők rendőrségeire, esendőrségeire, bíróságaira, fogdáira, átmeneti otthonaira, stb.-re*

s hogy idővel az eredményes megelőző tevékenységgel mennyi millióval lehetne csökkenteni a vallás- és közoktatásügy, a belügyi és az ilyenirányú költségvetési tételeit! Ismét hangoztatom, hogy a fogyatékosokat teljesen kiküszöbölni lehetetlen, de hiszem azt, hogy céltudatos munkával egészen csekély mértékre lehetne azok mai, több-tízezernyi létszámát lecsökkenteni.

Ha utópiának látszik is ma még, hogy gyógypedagógus-orvosok álljanak elegendő számban ügyünk szolgálatára, mint végecél, mint egyetlen komoly lehetőséget arra, hogy valaha a megelőzést a legnagyobb mértékig elérhessük, szüntelenül törekednünk kellene ennek megvalósítására. Gyakran évtizedekig kellett egy-egy gondolatot ápolgatni, azért küzdeni a megvalósulásig. A fogyatékoság lehető megelőzése ezen felül még fajegészségi szempontból és a társadalom jogos önvédelme miatt is szükséges. Mindannyian biztonságosabban éreznők magunkat, ha sokkal, de sokkal kevesebb terhelten született bűnöző egyén élne közöttünk, mint ma.

„Ép testben ép lélek!“ Ép testü és egészséges idegrendszerü társadalomban ép nemzeti lélek virulna ki és erőshitü, fegyelmetzett magyarok örködnének Hazánk fölött. Egy nagy célok felé törekvő nemzetnek meg kell szabadulnia a kezeit, lábait körülfonó hínártól: a mindenfajtajú fogyatékosoktól azáltal, hogy a már meglévőket a keresztényies erkölcs szellemében ápolja, a gyakorlati életre, munkára kiképezi, elhelyezkedésükről és állandó, megszervezett foglalkoztatásukról gondoskodik, másrészt a nagy anyagi áldozatok ellenére is törekszik arra, hogy fogyatékos egyének pedig ezután lehetőleg ne szülessenek!

Ezeket a gondolatokat váltotta ki lelkemből a dr. Bárczi Gusztáv előadása által keletkezett, majd elcsitult „vihar“.

Dr. Tóth Tihamér találkozása a gyógypedagógiával.

Írta: Herodek Károly.

Dr. Tóth Tihamér, veszprémi püspököt, kiváló pedagógiai és egyházi író és nagyszerű rádiós szónokot korai elmulásáért mindenki sajnálja; azt hisszük, vallásfelekezetre való különbség nélkül. Fennkölt elméjének és nemes szívének kisugárzásai sokakat megfogtak és barátjaivá tettek. Különösképen az ifjúságnak volt atyai jóbarátja és nemeslelkű mentora. Könyveiből a felnövekedő

generáció iránti szeretete tükröződik. Ezekből szívják magukba ifjaink az erkölcsi oktatás nektárját és szereznek egy hosszú életre kiható bázist a tiszta élethez és boldogsághoz. A magyar szív és lélek nagysága grandiózus formában domborodik ki ifjúsági könyvei minden sorából. Aki olvasásukhoz hozzálát, nem tudja kezéből letenni, amíg végig nem élvezzi minden betűjét és mondatát. A művelt külföldi ifjúsági körök is megérezték a könyveiben lefektetett pedagógiai értékeket és azokat rendre átfordították saját nemzetük nyelvére. 16 nemzet nyelvén kopogtat be a józanul gondolkozó családok ajtaján a *Tiszta Férfiúság* és egyéb jeles munkája, hogy nevelje és oktassa az ifjúságot a tiszta életre és velőkgig lehatoló nemes gondolkozásra.

Kevesen tudják, hogy hazánkban a Vakok József Nándor Királyi Országos Intézetével kapcsolatosan működő 8000 kötetes Braille-könyvtárban szintén helyet foglalnak dr. Tóth Tihamér művei. Ebben a sajátos dombor-pontírású kultúrintézményben, amely egyébként is csak a márkás műveket szokta tagjai számára hozzáférhetővé tenni, dr. Tóth Tihamér következő munkái találhatók:

<i>A jellemes ifjú</i>	<i>brailleban 6 kötet</i>
<i>A művelt ifjú</i>	„ 6 „
<i>A tiszta férfiúság</i>	„ 6 „
<i>Ne igyál</i>	„ 1 „

Semmi kétség affelől, hogy ezeket a munkákat az országos intézet ifjúsága szívesen olvassa.

Dr. Tóth Tihamér, mert ezen a címen ismeri mindenki a kiváló főpapot, éles látása és becsületos jó magyar szíve észrevette, hogy a hiánytalan érzékszervű és elméjű ifjúságon kívül vannak olyanok, akik a gondviselés kifürkészhetetlen rendelkezéséből kénytelenek egy egész életen át viselni a nyomorékság súlyos keresztjét. A gyógypedagógiai tanári rendnek ő volt a legagilisabb kültagja. Alig múltott el egy-egy szorgalmi év, hogy a központi papnevelde teológusaival fel ne kereste volna a vakok, siketnémák és szellemi fogyatkozásban szenvedő gyermekek intézményeit. Mindezt annyi szerénységgel, alázatos egyszerűséggel tette, hogy a figyelő szem épülhetett ezen a nagyszerű főpapon. Kettős célt szolgált ezzel a tanulmányi kirándulással: a) Felkelteni és ápolni a kispapok szívében a szeretetet a sorssujtott gyermekek iránt, b) Betekintést nyerni abba a szép, de nehéz humanisztikus munkába, amely a szeretettől megszentelt falak között nap, mint nap folyik. Ki kell emelnünk, hogy különös előszeretettel viseltetett a vak-siketnéma gyermekek oktatása iránt. Földvári Margit, Dosztál Franciska, Hegedűs Gyula és Magyarai Kálmán vak-siketnéma növendékekkel való bánásmódot mindig nagy figyelemmel és hosszasan tanulmányozta és sohasem késett hálás köszönetet mondani a meghatódottságig érdekes munka eredménye felett. Azonban igen szerette a vak gyermekek énekkórusát is hallgatni. Az intézet magyaros levegőjű, hangulatos díszterme szépen foglalta harmóniába a vak gyermekek finom énekáriáit s belopták a lelkekbe irántuk meg-

nyilvánuló osztatlan szeretetet. S a kispapok olyan kedvesek voltak, hogy az ő országosan ismert dalkarukkal viszonzták a „kis vakok“ előadásait.

A gyógypedagógiai tanári rendhez is megtalálta a kapcsolatot Tóth Tihamér azzal, hogy munkáját mindig sokra becsülte és a cserkészletben kész örömmel állt szolgálatára azoknak, akiknek gyermekei ebbe a nevelő szervezetbe felvételt nyertek. Hiszen ő a cserkészletnek prominens képviselője volt s tanyáját a gyakorló gimnáziumban, „a mintában“ ütötte fel. Itt ismerkedett meg egyik szakemberünk fiával is, akivel a megkötött atyai barátságot mindvégig megtartotta. A kis cserkészből egyetemi hallgató lett, majd szárnyra kapva elhelyezkedett az életben. A barátság túl volt a platonikus ismeretségen, munkatársává szegődött a technikai dolgokban. Abban a 20 kötetes ünnepi kiadásban, amely dr. Tóth Tihamér műveit reprezentálja, a gyógypedagógus fiának keze nyoma is bennfoglaltatik. Nagy kitiüntetés volt ez, mert a korrektori munkának végzése nagy gondosságot és figyelmet igényelt. A rádióban elmondott szónoki beszédeit szintén ez az ifjú írta át gépirásra. Mindezekért hálás volt. A munka jutalma egy-egy szép könyv és a nagy magyar tallér, az ezüst 5 pengős volt.

Horváth Richard cisztercita gimnáziumi tanár „Mit olvasnak a diákok“ című értékes cikkében kimutatja, hogy a Tiszta Férfiúság a legtöbbet olvasott könyvek sorába tartozik. Arra a kérdésre pedig, hogy „Mely könyvek tetszettek legjobban a fiúknak“ 63 tanuló titkos jelentései alapján megállapítja, hogy a Tiszta Férfiúság a 4-ik helyen áll. Eléggé fel nem becsülhető értéket jelent ez, mert hiszen Gárdonyi Géza *Egri csillagok* című regénye sorrendben csupán két ponttal előzi meg.

Aki az ifjúságnak ilyen erkölcsi értékeket adott, és aki minden eszelekedetével tanúbizonyságot tett őszinte szeretete mellett, csak testben távozhattott el tőlünk, lelke és szelleme azonban közöttünk él. Venite, exultemus Domino!

Egyesületi élet.

Nagyválasztmányi ülés.

Kivonat a MGYTOE 1939. május hó 20-án Budapesten, a siketnémák áll. intézetében tartott nagyválasztmányi ülésének jegyzőkönyvéből.

Jelen vannak Szentgyörgyi Gusztáv elnöklete mellett: dr. György Oszkár. tanügyi fogalmazó, Istenes Károly ig. tanulmányi felügyelő, Simon József tanügyi tanácsos, tanulmányi felügyelő, Bíró Sándor, Gáldy Andor, Gogola Aladár, Györgyfy Ákos, Győrffy Pál, Haberstrohi

József, Hochrein Lajos, Kerényi József, dr. Krieger György, Krupa Pál, Murányi Antal, Rédigér Károly, Révász Kálmán, Schulmann Adolf, Siposs Jenő, Szép József, Thüringer János, Tinschmidt Ernő.

I. *Az ülés megnyitása után elnök a következőket jelenti:* 1. Köszöntötte a lengyel követet és ennek útján a lengyel gyógypedagógus kartársakat. Az üdvözlést a lengyel követ megköszönte. Erről az üdvözlésről értesítette a Magyar-Lengyel Egyesületet is. 2. A magyar tanári és tanítói, valamint a tanügy-igazgatási egyesületek április hó 14-én „Magyar Tanügyi Egyesületek Egyetemes Szervezete” címen közös szövetségbe tömörültek. Egyesületünk is csatlakozott e szervezethez. A megalakuláson dr. Krieger György főtitkár képviselte egyesületünket. Az alakuló gyűlés dr. Ösz Béla tanügyi főtanácsost, Budapest székesfőváros kir. tanfelügyelőjét választotta meg elnöknek. 3. A kisegítő iskolai kartársak a VKM-hez beadott kérelmük támogatására kérték az egyesület elnökét. Az elnök a kérelmet nem teljesíthette, mert a szóban lévő kérelem oly elvi jelentőségű ügygel kapcsolatos, hogy nagyválasztmányi határozat nélkül ahhoz segédkezet nem adhatott. 4. A VKM engedélyt adott a váci kir. orsz. siketnéma-intézet múzeumának országos siketügyi és beszédpedagógiai múzeummá való kifejlesztésére. A rendeletet közölte a szakosztály elnökségével. 5. Az egyesület alapszabályait a BM. jóváhagyta. Kinyomatás után minden tagnak megküldi az elnökség. Ezzel kapcsolatban az a kötelesség vár reánk, hogy a tagdíjat rendes közgyűlésen megállapítsuk és a végleges tisztikart megválasszuk. 6. Résztvett az elnök a Tanítóképző-intézeti Tanárok Orsz. Egyesületének 50 éves fennállását ünneplő jubiláris közgyűlésen. 7. A gyógypedagógiai tanárság anyagi ügyeivel kapcsolatban tárgyalta Rákosy Zoltánnal, a Polgári Iskolai Tanárok Orsz. Egyesülete elnökével. Kéri a főtitkárt, lépjen összeköttetésbe a PITOE gazdasági bizottságával, hogy egyesületünk csatlakozhassék azokhoz a mozgalmakhoz, melyeket anyagi ellátásuk javítása érdekében a polg. isk. tanárok megindítanak. 8. Eljárt a pénzügyminisztériumban és az illetékes ügyosztályfőnököt tájékoztatta a gyógypedagógiai tanárság státusügyeiről és törekvéseiről. 9. Május hó 17-én dr. Hóman Bálint vall. és közoktatásügyi miniszter Vácott járt. Az elnök ezt az alkalmat felhasználta arra, hogy egyesületünk nevében is köszöntse a miniszter urat és kérelmeinket figyelmébe ajánlja. Ezek a következők voltak: a) A tanárképzés ügye. b) Az ifjú tanárok nyomasztó helyzete. c) A VI. fizetési osztályú állások számának szaporítása. A miniszter úr válaszában kijelentette, hogy a tanárképzés ügye tanulmányozás tárgya. Az ifjú tanárság helyzete a középiskolai tanárok hasonló állapotának rendezésével kerül hamarosan elintézésre. A VI. fizetési osztályú állások szaporítását, sajnos, most nem helyezheti kilátásba, mert a pénz a hadseregnek kell. — Az elnök fáradozásaiért Schulmann Adolf mondott köszönetet a választmány nevében. A választmány az elnök bejelentéseit köszönettel vette tudomásul. A közgyűlés idejének és helyének megállapítását az elnökségre bizza a választmány. Tinschmidt Ernő igazgató meghívta az egyesületet közgyűlés tartásra Komáromba, illetve oda, ahol az intézet véglegesen elhelyezkedik. Az elnökség a váci Cházár András ünnepéllal együtt is

megtarthatja a közgyűlést. De az sem lehetetlen, hogy a Cházár András ünnepély ezidén a közgyűléssel együtt a Felvidéken lesz megtartva.

II. *Dr. Krieger György főtitkár jelentése* szerint a tagok számában változás nincs. Ismerteti a kisegítő iskolai kartársak memorandumát. Többek hozzászólása után a nagyválasztmány felkéri az elnököt, hogy a *gyógypedagógiai elnevezés* megvédése céljából érdeklődjék illetékes helyeken és ha szükségesnek véli, a kellő lépéseket tegye meg.

III. *Gáldy Andor pénztáros jelenti*, hogy az egyesület bevétele: 1904 P 52 f; kiadás 1184 P 24 f; maradvány 720 P 28 f. Ebből a Póstatárkéban van 505 P 13 f, a Pesti Hazai Tak.-ban 176 P 25 f, a kézipénztárban 38 P 90 f. A jubileumi Szt. István-Alap vagyona: 306 P 97 f. Ez az összeg a Pesti Hazai Tak.-ban van elhelyezve. Tagdíjat 183 tag fizet. A választmány a pénztáros jelentését tudomásul veszi. Megbízta a főtitkárt és a pénztárost, hogy kérjék fel a testületeket, esetleg az igazgatókat, hogy az intézeteknél szervezzék meg a tagdíjak befizetését és pontos beküldését úgy, ahogyan az a legtöbb intézetnél régóta bevált. A nem fizetőket szólítsák fel a tagdíjak haladéktalan befizetésére s aki tagsági kötelezettségének nem tesz eleget, azt az alapszabályok szerint törölni kell a tagok sorából. Felkéri a választmány az elnökséget, hogy a Szt. István-Alap növelésére ajánljon valamelyes módot. Esetleg a nyomtatvány-alap jövedelmét irányítsa ide.

IV. *Györgyfy Akos szerkesztő jelenti*: az egyesületi szaklap az idén 2 egyes és 1 kettős számban jelent meg ezideig, 160 oldal terjedelemben. Néhány cikket kénytelen volt írójuknak visszaküldeni, mert már előbb közölt tárgykörrel foglalkoztak. Ezért a cikkíróktól szemrehányásban részesült. Kérdi, mi a választmány vélekedése? — A választmány a szerkesztő jelentését annak megállapításával veszi tudomásul, hogy a szerkesztőre bízta, milyen cikkeket fogad el közlésre.

V. *Győrffy Pál kiadóhivatali vezető jelenti*, hogy a Magyar Gyógypedagógiai Társaság több tagja kéri a lapot. Mit tegyen? Továbbá soknak találja a tiszteletpéldányok számát. — A választmány a kiadóhivatal vezetőjének jelentését annak kimondásával veszi tudomásul, hogy a Magyar Gyógypedagógiai Társaság tagjai csak előfizetés ellenében tarthatnak igényt a szaklapra. A tiszteletpéldányok számának mérséklése végett pedig az elnökség és a kiadóhivatal vezetője közösen nézzék át és rostálják meg a névsort.

VI. *Szép József a siketügyi és beszédpedagógiai szakosztály elnöke jelenti*: a választmány felhatalmazása alapján a szakosztály titkári tisztere Siposs Jenő kartársat kérte fel. Kéri a nagyválasztmányt, hogy a nevezettet erősítse meg e tisztségében. A siketügyi és beszédpedagógiai szakosztály üléseit szabályszerűen tartja meg. Eddig két ízben: márc. 22-én és május 20-án tartott ülést. A közgyűlésen, amennyiben erre alkalom adódik, a siketügyi és beszédpedagógiai szakosztály is részt óhajt venni egy szakelőadással. Kéri, hogy a szakosztályok léte valamiképpen külsőleg is kifejezést nyerjen a szaklapban. — A választmány a jelentést tudomásul veszi és Siposs Jenő titkárt tisztségében egyhangú határozattal megerősíti. A szakosztályok megjelölését a szaklapban, noha azt feleslegesnek itéli, a szerkesztőre bízta a választmány.

VII. *A vakságügyi szakosztály elnökének*, Schreiner Ferencnek megbízásából Gáldy Andor jelenti, hogy a szakosztály június első napjaiban fogja megtartani első ülését.

VIII. *Dr. Krieger György főtktár* bejelentésére, Faragó Géza ki-lépését az alapszabály által előírt feltételek mellett tudomásul veszi a választmány. Dulya András komáromi siketnéma-intézeti tanárt pedig egyhangú határozattal, az egyesület tagjai közé felveszi.

Siketügyi és beszédpedagógiai szakülés.

Kivonat a M. Gy. T. O. E. siketügyi és beszédpedagógiai szakosztályának 1939. május hó 20-án Budapesten, a siketnémák áll. intézetében tartott rendes ülésének jegyzőkönyvéből.

Jelen vannak Széj József elnökle mellett: Simon József tanügyi tanácsos és dr. György Oszkár tanügyi fogalmazó a főigazgatóságok képviselőjében, továbbá Istenes Károly, Szentgyörgyi Gusztáv, Schulmann Adolf, Ehling Jakab, Hochrein Lajos, Ujvárosy József, Krupa Pál, Györgyfy Ákos, Murányi Antal, Kerényi József, Révész Kálmán, Thüringer János, Gogola Aladár, Biró Sándor, Györffy Pál, Siposs Jenő.

Az elnöki megnyitó után *Rédiger Károly* budapesti áll. siketnéma-intézeti tanár olvassa fel „*Az új szellemben való mikénti munkálkodás*” című értekezését. Először visszapillantást vet a Bárczi-módszer fejlődésére. Megállapítja, hogy kezdetben totál siketekkel, azután válogatott növendék anyaggal, végül halló-beszélő, vagy legalább is hallási sziget-tel rendelkező gyermekekkel történt a kísérletezés. Ő megpróbálta a módszert a saját osztályában válogatatlan gyermek anyagon. Azt akarta megállapítani, hogy a Bárczi-módszert lehet-e hasznosítani válogatás nélkül, minden siketnémánál? Fáradozását siker koronázta, mert *vegyes növendékanyagú osztályában*, mely kezdetben 15-ös létszámú volt, jelenleg pedig 12-es létszámú, két növendék kivételével mindenik eléggé folyékonyan és eléggé tisztá kiejtéssel beszél. Ezt az eredményt a Bárczi-módszer és saját egyéni eljárása következetes alkalmazásának tulajdonítja. Ennek révén minden növendékénél olyan fokú hallást ébresztett, hogy igen nagyterjedelmű beszédanyagban biztosan differenciálnak a fültre való beszélésre. Nem a hallásfok, hanem a tehetség szerinti szelektálás híve. A Bárczi-módszert az első osztályban csak mint hallás-élesztő eljárást véli alkalmazandónak. A módszerrel való rendszeres foglalkozást, tanítást csak a IV—V. osztálytól kezdené, amikor a siketnéma növendék már ismeretekkel és nagyobb fokú öntudattal bír. De ekkor is csak kiegészítés és beszéd tisztítás céljára alkalmazná. Felolvasása végeztével eljárását és annak eredményét VI. osztályos növendékein mutatta be.

Az előadás és bemutatás után *Ujvárosy József* meglepődésének adott kifejezést, hogy a VI. osztályban is alkalmazják a Bárczi-módszert. A bemutatott növendékek felét ő tanította az alsóbb osztályokban a Bárczi-módszerrel. Így tehát nem kizárólag az előadó *vegyes módszerének* érdeme, hogy a növendékek hallanak, illetve hallási figyelemmel bírnak.

Gogola Aladár kétségbe vonja *Rédiger*nek azt a kijelentését, hogy növendékei hallanak. Csak tapintási érzés lehet az, amivel megértik a fülükbe mondott kérdéseket. Meggyőződése, hogy ezeket akkor is megértenék, ha a hátukra mondaná az előadó.

Simon József megállapítja, hogy az előadó bemutatása nem módszer, hanem csak kiegyénített tanítási eljárás.

Rédiger Károly válaszában hangsúlyozza, hogy módszere nem tisztán Bárczi-módszer, hanem az ő egyéni eljárása a Bárczi-módszerrel támogatva. Hogy hallás-e, tapintás-e, csontvezetés-e, amivel növendékei észreveszik, felfogják a kérdéseket, azt nem tudja, más se tudja. De ez nem is fontos. A fő az, hogy módszerével jó eredményt ért el. Eppen ezért kísérletezését folytatni fogja.

Szép József elnök megállapítja, hogy az előadó nagy munkával maga akart kísérletileg meggyőződni arról, amit másoknak nem hitt el, — a Bárczi-módszer értékeiről. Az ügy tisztánlátása érdekében kívánt eljárni a saját elgondolása szerint s ezért a nagy munkáért feltétlenül köszönet illeti az előadót. — Ezzel az ülés véget ért.

Hirek.

TISZTELGÉS HÓMAN BÁLINT MINISZTER ELŐTT.

Hóman Bálint dr. vallás- és közoktatásügyi miniszter május 17-én Vácon járt s ott nagyszabású programbeszédet mondott. A Gyógypedagógiai Tanárok Orsz. Egyesületének elnöke *Szentgyörgyi Gusztáv* igazgató felhasználta ezt az alkalmat arra, hogy a váci kir. orsz. isketnéma intézet s egyúttal az egyesület nevében is tisztelegjen a miniszter úr előtt s elmondja az oktatásügyre vonatkozó legfontosabb kérelmeket. A tisztelegés a Reménység kultúrházában történt. Az elnökön kívül résztvett a tisztelegésben *Szép József* tanár is, a tanáregyesület társelnöke, a siketügyi és beszépedagógiai szakosztály elnöke. *Szentgyörgyi Gusztáv* a következő beszédben köszöntötte a miniszter urat:

Nagyméltóságú Miniszter Ur! Tisztelettel ajánlom a siketnémák ősi és legnagyobb nevelőházát, a gyógyítva nevelés Alma Materjét, a siketnémákat, a vakokat, a szellemi fogyatékosokat, ezek intézeteit s tanáraikat Excellenciád jóindulatába, szíves figyelmébe. Az új magyar élet számára nem lehet közömbös, hogy a fogyatékos érzékűek és szelleműek a magyar közösség gyámoltjai lesznek-e, vagy pedig a magyar nemzetgazdaságnak termelő erői. A váci siketnéma intézetben végzett növendékek teljes értékű munkáitvá lesznek ugyan a társadalomnak, de vannak olyan szerencsétlen embertársaink, akik számára nincs megfelelő, vagy nincs elegendő intézmény. Új intézetek szervezése, a meglévők át-

szervezése, időszerű, sürgős feladat, amelynek megvalósítását Excellenciától kérjük, várjuk. A gyógyítva nevelés ügyének rendezése nélkül, Nagyméltóságod reform munkája nem lehet teljes, ezért — úgy is mint a Gyógypedagógiai Tanárok Országos Egyesületének elnöke — három, írásban beadott kérelmünket ajánlom kegyes jóindulatába.

Az első a gyógypedagógiai tanárképzés, amely alappillére ügyünknek s amelynek megoldása elől nem zárkozhatik el az a férfiú, aki a tanítóképzést akadémiai rangra emelte, s akinek áldó reformintézkedéseit minden iskolatípus melegen érzi. A második kérelmünk az ifjú tanárnemzedék megsegítésére vonatkozik. A fiatalok ügye seholsem olyan szűkös, mint nálunk. A fizetésnélküli, vagy havi 24 pengős és természetbeni ellátásos nevelőtanárok állapota sürgős megoldásra váró feladat. A létszám szaporítása elodázhatatlan, mert nem lehet sokáig az, hogy 134 fő legyen a rendes tanári létszám ott, ahol a szükséglet majd kétszáz fő. A harmadik kérelmünk a VI. fizetési osztályú állások szaporítását kéri alázattal, azért, hogy a tanárok e nehéz munkájuk jutalmaképpen a VI. fizetési osztállyal mehessenek a jól megérdemelt nyugalomba. A pedagógiai munka e legnehezebbikét végzők erre az elbánásra nehéz szolgálatukkal méltán reászolgálnak. A rendes állásoknak 5%-a van most csupán a VI. fizetési osztályban, amit ha 10%-ra emelne Nagyméltóságod, lényegesen javulna a helyzet. De az sem volna méltánytalan, ha e nehéz munka némi ellenértékeképpen a VI. fizetési osztályba a gyógypedagógiai tanárok automatikusan lépnek elő.

Tisztelettel meghívom Nagyméltóságodat az 1802-ben létesült intézetünk megtekintésére, amely épület a történettudósoknak is kedves csemegét tartogat. Ott van az egyik alapítónak, Cházár Andrásnak 5000 kötetes könyvtára, amely a százados jubileumi ünnepség idején — 1902-ben — szereztetett meg Rozsnyóról s amelynek számos értékes könyve, becses kézírata, ritka nemzeti közkinccs, s katalógusa várja a kiadást tudományos életünk javára. Intézetünk első igazgatója Simon Antal volt, akinek az „Igaz mester“ c. műve az írva-olvasástanítás módjára volt úttörő hatású. A gyógyítva nevelés már akkor is nemcsak kapott az általános pedagógiától, hanem adott is annak. Ezért is van jelentősége az emberbaráti nevelő intézményeknek. Ma Montessoritól és Decrolly-tól hangos a nevelésügy irodalma, ami ékes tanúbizonyság, hogy a normál pedagógia ma is nyer a fogyatékosok nevelés ügyétől. A módszer ott tökéletesedik sokszor, ahol a csökkentértékűek teszik próbára a szakembert, s az eljárást. Nemcsak emberbaráti munkát végzünk tehát, s a nemzetgazdaság számára értéket is nevelünk, az általános nevelésügynek is adunk megtermékenyítő gondolatokat, a közösséget szolgáljuk, megérdemljük a figyelmet, s Excellenciád jóakarátát. Ezért kérjük, továbbra is Nagyméltóságodat, akit a jó Isten továbbra is áldjon meg, hogy alkotson, gyarapítson, továbbra is édes hazánk üdvére, a szebb magyar jövő biztosítására.

Hóman Bálint vallás- és közoktatásügyi miniszter a következő szavakkal válaszolt az üdvözlésre:

Az üdvözlést és a meghívást hálásan köszönöm. Az intézetet ismerem és a könyvtárban voltam már 1929-ben múzeumi főigazgató koromban, amikor Vácon, boldogult Pauer Imre egyetemi tanár barátomat látogattam meg. Ami a három kérést illeti, kettő közülük megvalósítható. A fiatal tanárok megsegítése a többi középiskolai tanárokéval együtt rendezésre fog kerülni. A tanárképzés tanulmány tárgyát teszi, ennek a reformnak sem fogja semmi útját állani. A VI. fizetési osztályok szaporítása — sajnos — most lehetetlen. Minden pénz a hadseregnek kell. A szíves üdvözlést és jókívánatokat ismételten köszönöm.

Váci hírek.

CIKKET IRT A VÁCI HIRLAP folyó évi május 17-i számába Szentgyörgyi Gusztáv igazgató, melyben észak Pestvármegye pedagógusait egy táborban való tömörülésre szólította fel. Erre a felszólításra a május 20-án tartott értekezlet kimondotta Pestvármegye Északi Kerületének Tanügyi Szervezete megalakítását és az alakuló közgyűlést előkészítő bizottság elnökévé Szentgyörgyi Gusztávot választotta meg. Megemlíjtük, hogy a tanügyi szervezetek főirányítója dr. Bernáth István gyógyped. tanár, aki a székesfővárosi m. kir. tanfelügyelőséghez van beosztva.

FOGORVOSI KEZELÉS A SIKETNÉMAK VÁCI INTÉZETÉBEN. A siketnémák váci kir. orsz. intézetének fogorvosa Bartoss Imre dr. szakorvos, a folyó tanévben rendelőjében 22 foghúzást, 14 tömést és 27 foghúszást végzett az intézet növendékeinél. Az intézetben végzett vizsgálat alkalmával 183 növendék száját vizsgálta meg s ez alkalommal 44 foghúzást, 1 cement tömést, 17 amalgám tömést (állandó fogon), 1 amalgám tömést tejfogon végzett. Négy növendék fogkezelését rendelőjében folytatta és fejezte be, amikor 6 foghúzást s négy tömést kellett elvégeznie. A fogorvos véleménye szerint növendékeink fogállománya általában jobb a halló gyermekek fogállományánál.

SZEMORVOSI VIZSGÁLAT négy alkalommal volt a három váci intézetben, amit Becker Jenő dr. szemész szakorvos végzett.

DR. GAZDAGNÉ-NAGY SAROLTA, okl. gyógypedagógiai tanár, nevelő-tanári beosztást kapott a siketnémák váci kir. orsz. intézetében.

Budapesti hírek.

SIMON JÓZSEF tanügyi tanácsos május 2., 3., 4., 5-én tanulmányi felügyelői ellenőrző látogatást tett a siketnémák budapesti állami intézetében.

A VAKOK ORSZÁGOS INTÉZETE KÁPOLNÁJÁNAK BENE-DIKÁLÁSA. D. Schoen Arnold író közlése szerint Budapest Székesfőváros kiadja „Budapest templomai és kápolnái“ című művet. Ez az egy-

házi és kulturális szándék és elhatározás felszínre vetette a Vakok József Nádor Királyi Országos Intézete kápolnájának benedikálási kérdését. Azt hisszük, sokakat érdekelni fog, milyen körülmények között történt ez az egyházi aktus, amely kiindulópontját képezte annak a mélységes vallási ténykedésnek, amelynek gyakorlati előnyei a világtalan gyermekekre is kisugároznak. Megbízható adatok alapján a benedikálási ténykedést a következőképpen rekonstruáljuk: Az intézet pompás harmoniájú és magyaros díszítésű díszterme szomszédságában van a Pauli Szent Vincéről nevezett irgalmas nővérek oratóriuma, illetőleg naponkénti szentmisék céljaira szolgáló kápolnája. Ezt a kápolnát az intézeti új épület elfoglalási évében, azaz 1901 december hó 24-én *Kohl Medárd* felszentelt püspök előzetes engedélye alapján — akinek jurisdikciója a fővárosra is kiterjedt, — *Kanovics apát*, józsefvárosi kerületi esperes plébános minden ünnepélyes külsőség mellőzésével benedikálta. Az első szentmisét is ő mondta közvetlen a benedikálás után. E ténykörülmenyen kívül érdekes jelenségképpen megemlítjük, hogy a kápolnában elhelyezett misező oltár használata tekintetében az irgalmas nővérek részéről aggodalmak merültek fel. Ők ugyanis egyházi szempontból nem tartották a *kettősasztalú oltárt* szabványosnak. Ugyanis a közös tabernákulummal rendelkező oltárnak két misező asztala van. Az egyik a díszterem felé néz, a másik a kápolna területére esik. Ha netalán egyidőben történnék két Istentisztelet végzése, a funkcionáló papok szemben találják egymást. Annyi tény, hogy ilyen oltár kevés helyen látható és így szokatlan kivitelezésű, azonban nem ütközik az egyház liturgikus törvényeibe. Az irgalmas nővérek ebbeli aggodalmát Kohl Medárd püspök a helyszíni szemle alapján oszlatta el. Erre az igen érdekes oltárra vonatkozólag tudnunk kell még, hogy *Pivár Ignác* intézeti igazgató gyűjtés útján teremtette elő a szükséges összeget, s annak tervét — mint Danzer Lipót 1937 május hó 5-én keltezett levelében velünk közölte — magyar stílusban nagybátyja irányítása szerint, *Horty Pál* székesfővárosi iparrajziskolai rajztanár országos nevű iparművész készítette. Az oltár művészi tekintetben teljesen kifogástalan s mindenkinek a tetszését megnyeri. (H. K.)

A FEHÉRHÁZ BAJTÁRSI EGYESÜLET f. é. április havi közgyűlésén Schulmann Adolf igazgatót alelnökké, Sófalvy Rózsa és Révész Kálmán tanárokat választmányi tagokká választotta.

A MAGYAR PHONETIKAI TÁRSASÁG KÖRÉBŐL. Prof. dr. *Silvestro Baglioni*, a római élettani intézet igazgatója, „*A beszéd élettani tényezői*“ címen előadást tartott a Társaság XXIX. tudományos ülésén. Előadásában kiemelte, hogy a kísérleti és tapasztalati fonetika elméleti és gyakorlati eredményei ma már nem kielégítőek a beszédműködés szemléletéhez, mert csak igen korlátolt mértékben határozzák meg a hang és beszédképzést. Minden beszédszerv, úgy alkat, mint működés szempontjából minden egyénnél más és más, úgy hogy a hang és beszédképzés értékelésénél az egyes tényezők összrendezett működésük és megnyilvánulásuk alapján bírálhatók csak el, akár a továbbfejlesztés, akár a hibakiküszöbölés szempontjából. Előadásának egyik igen értékes moz-

zanata volt, amidőn *Maria Bernadotti* énekművész, a professzor tanársegéde a gyakorlatban is bemutatta az egyes hanghatások ritmikai áttevődését a hallgatónak. A mindvégig érdekes előadáshoz hozzászólt Kelemen György és Tauffer Gábor egyetemi tanár. (S. R.)

Szegedi hírek.

TÖRÖK SANDOR, a siketnémák szegedi intézetének igazgatója, „*Beszédhibák a gyermek és iskolás korban*“ címen sorozatos előadást tartott a szegedi Ferenc József tudományegyetemen egészségtan-tanárok és iskola-orvosok részére rendezett tanfolyamon. A tanfolyam hallgatói felkeresték a siketnémák intézetét is, ahol *Gábor Lajos* c. igazgató gyakorlati tanítást mutatott be. Különösen a Bárczi-módszer jelentőségét domborította ki és azt saját kísérleteinek eredményeivel is igazolta.

A ZÖLDKERESZTES NŐVÉREK két csoportban látogatták meg a siketnémák szegedi intézetét. A látottak és hallottak hatása alatt megígérték, hogy az oktató siketnémák felkutatásában és beiskolázásában hathatósan fogják támogatni az intézeteket.

ELJEGYZÉS. Alsólehotai *Scultéty Klárát* eljegyezte ifj. mányi *Csizmázia Kálmán* szegedi siketnéma-intézeti helyettes tanár.

Kaposvári hírek.

ISTENES KÁROLY tanulmányi felügyelő ellenőrző látogatását április 17–19-én végezte a siketnémák kaposvári intézetében.

LÁSZLÓ GÉZAT, a siketnémák kaposvári intézetének új igazgatóját hamar szívébe fogadta Kaposvár társadalma. Az alig fél éve ittlévő népszerű igazgatót ugyanis a Kaposvári Turul Sport Egylet alelnökévé, és az ifjúság sportját intéző Somogyi Serlegbizottság elnökévé választotta.

ANGYAL JÁNOS pécsi tankerületi s. titkárt, a gyógyped. intézetek népszerű előadóját a VKM az érsekújvári tanfelügyelőség élére állította.

DURÁCZKY JÓZSEF kaposvári kartársunkat, aki mint a városi kereskedelmi iskola testnevelő tanára, sokat dolgozik Kaposvár sportjáért, a Kaposvári Turul Sport Egylet repülő-szakosztályának elnökévé választotta.

DURÁCZKYNÉ-NEU KLÁRA kaposvári kartársunk nagyszerű előadást tartott a Lorántffy Zsuzsanna Egyesületben (melynek választmányi tagja) „A társadalom és fogyatékosai“ címen.

BÁCS LÁSZLÓ kaposvári kartársunk, mint Somogyvármegye cserkész-főtájkára, több nagyszerű előadást tartott a Somogy megyei cserkész-tiszti tanfolyamon.

BÁCS LÁSZLÓ kartársunkat kérték fel a Somogy megyei egyesített cserkészcsapatok nyári balatoni táborozása parancsnokának, ahol vendégül látják a felvidéki cserkészcsapatokat.

TÓTH JOLÁN kartársunk került a Sopronba helyezett Tóth Adél helyébe a kaposvári intézethez, díjtalan nevelő-tanári minőségben.

A SIKETNÉMÁK KAPOSVÁRI ÁLL. S. INTÉZETE tanári testülete elhatározta, hogy a tantermekben a keresztet kifüggeszti. A keresztet a famunka keretében a növendékek maguk készítik.

A KAPOSVÁRI INTÉZET igazgató-tanácsa új Ügyviteli Szabályzatát a VKM jóváhagyta.

HERCEG ESZTERHAZY PÁL a kaposvári 684. sz. Náray-Szabó Sándor cserkészcsapat részére egy órsi sátor beszerzésére 295 P-t adományozott.

HORVÁTH LAJOS kaposvári kartársunknak Lajos Béla nevű gyermeke született.

DR. KOCH NÁNDOR pécsi tankerületi kir. főigazgató Kaposvárott a Szabadegyetem keretében értékes előadást tartott „A mély tenger világa” címen.

Debreceni hírek.

ISTENES KÁROLY tanulmányi felügyelő május 15-től 17-ig a siketnémák debreceni intézetében tett hivatalos látogatást. Elsősorban a dr. Bárczi-féle eljárással tanított 3 kísérleti osztály eredményét vizsgálta felül, majd a többi osztályok elért eredményeit. A tanulmányi felügyelő úgy a kísérleti osztályok eredményeiről, mint a többi osztály előhaladásáról meglepődéssel nyilatkozott.

A DEBRECENI TISZA ISTVÁN TUDOMÁNYEGYETEM orvosi karának közegészségtani intézetében rendezett iskolaorvosi és egészség-tan-tanári tanfolyam hallgatói, valamint a ref. tanítónőképzőintézet növendékei május hóban látogatást tettek a siketnémák debreceni intézetében. A látogatók élénk figyelemmel kísérték az itt folyó munkát és arról a legnagyobb elismeréssel és értékeléssel szóltak. Mindkét alkalommal *Tóth Árpád* igazgató tartott előadást oktatásügyünkről a látogatóknak.

JÁVOR GYULA debreceni kartársunk tűzharcos minőségét a VKM 62.722.—V. 2. ü. o. számú rendeletével úgy a törzskönyvi, mint pedig minősítési lapján feljegyeztette.

PIROSKA KÁROLY debreceni kartársunknak a m. kir. Honvédelmi Miniszter 651.146 Hg.—1938. sz. rendeletével, 011.891 folyószámú Károly-csapatkereszt viselésére jogosító igazolványt állíttatott ki.

SZABÓ GYULA debreceni kartársunk a ref. tanítónőképzőintézetben 3 óra keretében ismertette a beszédhibákat.

DR. KATONA FERENC iskolaorvos április hóban a debreceni intézetben tanulmányozta a siketnéma-oktatást.

A DEBRECENI ISKOLA-ORVOS, EGÉSZSÉGTAN-TANÁRI tanfolyam hallgatói tanulmányi célból meglátogatták a debreceni állami kisegítő iskolát. A látogatókat Vargha Béla igazgató fogadta. Kelemen Géza tanár részletes előadásban ismertette az iskola célját, feladatát. Az

után növendékeken mutatta be az elért eredményeket és a beszédhibák javításának módjait.

Vegyes hírek.

ÁRVIZVESZÉLY GYULÁN. A Fehér-Kőrös román megszállás alatti szakaszán 1939. évi március hó 30-án gátszakadás történt. A két Kőrös közébe toluló nagymennyiségű víz a gyulai gyógypedagógiai intézet Külső Telepét is elöntéssel fenyegette. Mindenki azt hitte, hogy megismétlődnek az 1925. évi árvíz óriási károkat okozó eseményei. Dobszóval, lovas csendőrökkel riasztották fel a békésen dolgozó lakosságot. A hír hatósági megerősítése után Pánczél Imre igazgató a tanítást március 31-én beszüntette s az élet- és vagyonmentéshez szükséges utasításokat kiadta. A kisebb növendékek az intézet városi telepére költöztek be, a nagyobbak az ingóságok biztos helyre szállításával végeztek hasznos munkát. Mindenki mentett minden menthetőt. A pince és földszint minden helyiségét ki kellett üríteni. A felszerelési tárgyakat a főépület emeletén és a városi telepen helyezték el. Menekültetni kellett az állat- és kertgazdaság értékeit is. Megható volt az a jóindulat, mellyel a hatóságok a bajbajutott intézet segítségére siettek. Gyula város m. kir. tisztiorvosa az elkülönítőben fekvő 2 beteg gyermeket mentőautóval szállította a gyulai kórházba. A kórház a betegeket átvette. A Gyulán állomásozó határvadász-zászlóalj parancsnoksága 5 fogatot, egy altisztet és 15 honvédet bocsátott az intézet igazgatójának rendelkezésére a mentés céljára. A két napos mentést kétnapi készültség váltotta fel. Már menthetetlennek látszott minden, amikor a kormányintézkedésre Gyulára érkezett szolnoki utászok a legnagyobb lendülettel láttak egy közbeeső gát megerősítéshez. Vállalkozásukat siker koronázta. A vizet megfogták s 25 ezer kat. hold föld minden termését s az intézetet is megmentették. Az igazgató a mentéshez segítséget nyújtó hatóságoknak írásban mondott köszönetet. Dunay Blanka, Nagy Györgyi és Kelemen Mária intézeti tanároknak a mentés alkalmával kifejtett fáradozását ezúton is megköszöni. De hálásan gondol azokra a magyar katonákra is, akik lelkes odaadással sikeresen munkálkodtak a magyar élet megmentésén.
(-l -e.)

ÁPOLÓ-TAGOZAT megszervezését és szeptemberre való megnyitását vette tervbe a kisújszállási gyógypedagógiai intézetet fenntartó Egyesület. Erre a célra egy csinos, ízlésesen berendezett épületet vásároltak. Az ápoló tagozatba egyelőre csakis fizető, jobbmódú, intelligensebb családokból származó fiúkat vesznek fel. A havi tartásdíj 80—150 pengő lesz.

AZ ÉRTELMI- ÉS ERKÖLCSIFOGYATÉKOSSÁGI OKTATÁS-ÜGY szervezeti kérdéseinek megvitatására terjesztett elő javaslatot Berényi Ferenc tanár. Kívánatosnak tartja, hogy a szakosztály elsősorban ezekkel foglalkozzék, az elvi álláspont tisztázása végett, hogy így mindenki tisztán láthasson e kérdésben.

MAROSFALVI ALBERTINA győri gyógypedagógiai iskolai tanár, a győri Szabad Egyetem második felében két előadást tartott: „A

látási fogyatékosokról“ és „A hallási fogyatékosokról“ címen. Az Evangélikus Ifjúsági Egyesület Leányosztálya népművelődési előadásának egyikén „A vakok“ címen beszélt. Április hó 30-án a Dr. Kovács Pál Irodalmi és Közművelődési Társaság felolvasó ülésén „A gyógyítva nevelés tárgykeréből“ tartott felolvasást. A székesfehérvári tankerület szentistvánévi tanügyi kiállításán szerepelt munkáért pedig tanker. kir. főigazgatói kitüntetésben részesült.

IFJ. RAVASZ LÁSZLÓT a budapesti műegyetemen gyógyszerész-vegyészeti doktorrá avatták. Ő az első „doktor“ magyar siketnéma. Ifj. Ravasz László jelenleg 27 éves. Tanulmányait a siketnémák kolozsvári intézetében kezdte. Ott Nagy Péter igazgató foglalkozott vele nagy szeretettel. Budapesten Deschenszky Ferenc és Simon József tanították.

JUBILÁLÓ TANÁREGYESÜLET. A Tanítóképző Intézeti Tanárok Orsz. Egyesülete május 13-án ünnepelte megalakulásának 50. évét, *Padányi-Frank Lajos* dr., tanügyi főtanácsos, igazgató elnöklete alatt a budai áll. tanítóképzőintézet dísztermében. Jelen voltak a közgyűlésen *Kósa Kálmán* miniszteri osztályfőnök, *Huszka János* miniszteri tanácsos, *Pintér Jenő* és *Kemenes Illés* tankerületi kir. főigazgatók, *Javoritzky Jenő* számvevőségi igazgató, a KANSz képviselőjében és még számos tanügyi előkelőség s a tanáregyesületek képviselői. Tanáregyesületünk *Szentgyörgyi Gusztáv* elnök képviselte és az üdvözlések során köszöntötte is az eredményes működésre visszatekintő egyesületet.

A MAGYAR KIRALYI BELÜGYMINISZTER a Magyar Gyógypedagógiai Tanárok Országos Egyesülete alapszabályait 104.064—1939. B. M. VII. a. szám alatt láttamozta.

BESZÉLHETÜNK-E „SZEMLELETESSÉGRŐL“ a született vakok tanításában. *Madzsár Imre* jeles pedagógiai író a „Magyar Pedagógia“ 1938. évi 8—10. számában a „Szemléletesség elméletben és gyakorlatban“ című rendkívül érdekes és tanulságos cikkében idevonatkozóan a következőket állapítja meg: „Ha a tárgy bemutatása után, vagy lehányt szemmel meg a közben lelki szemei elé idézi a tanuló a látottakat, előáll a belső szemlélet, amelynek fogalma a szemén kívül más érzékeinkre is kiterjeszhető. A hang-, szag- és tapintóérzeteknek is vannak emékképeik, *szemléletességről a született vakok tanításában is beszélhetünk.*“ A vakok oktatásának methodikájában tehát nem vétünk a szakszerűség ellen, ha az értelmi képzés területén az érzékeltetés fogalmának megjelölésére indokolt esetben és alkalmas helyen a „szemléletesség“ kifejezést használjuk.

A SIKETNÉMÁK UNGVARI INTÉZETE felszerelését, amelyet a csehek Ungvár hazatérése alkalmából Hajasdra vittek, május elején visszaszállították az intézetbe.

A HAMBURGI KERÜLET siketnéma-intézeti tanárai 1939. június 5—7 napjain tartják szakülésüket és erre szívesen látják a magyar kolégákat is. A pedagógiai szakülések főbb tárgyai:

1. A birodalmi iskolatörvény hatása a siketnémák és hallási hibában szenvedők oktatására.

2. A siketek, nagyothallók és beszédhibások iskoláinak különleges munkája s a növendékek további osztályozása a csoportokon belül.

3. Az oktató- és nevelőmunka alapvonalai a siketek és beszédhibásoknál.

4. A beszédgyógyítás módja farkastorok esetében.

5. Tanárképzés.

E pedagógiai előadásokon kívül idevonatkozó tudományos és orvosi előadások is lesznek. Főelőadók: Dr. Gutzmann Hermann berlini egyetemi professzor és Dr. Galandi miniszteri tanácsos. Hamburg tanügyi főhatósága megengedi a gyűlés résztvevőinek, hogy a jelzett napokon hospitálhassanak a város ilyenmű iskoláiban. A gyűlést kiegészíti még az a kiállítás, amelyet ugyanabban az időben rendeznek a siketek és beszédhibások oktatása köréből.

A NEMZETKÖZI GYÓGYPEDAGÓGIAI TÁRSASÁG első kongresszusát folyó évi július hó 24—28. között tartja Genfben, a Wilson palotában. A kongresszuson a következő problémák kerülnek megvitatásra: *Gyógypedagógia a jelenben és a jövőben. A gyógypedagógia szerepe az ideg- és elmébetegségek megelőzésében. Gyógypedagógia és fiatalkori bűnözés. Beszámoló a fiatalkorúak feletti bíraskodásról, gyámságukról, szociális használhatóságukról, stb. Érzékszervi fogyatékosok és érzékszervi gyengeség. A vokok és csökkentlításúak pedagógiája. A siketnéma, nagyothallók, beszédhibások pedagógiája. A nyomorék gyermekek gyógypedagógiai kezelése. Az érzékszervi fogyatékosok pályákra való képesítése és pályaválasztási tanácsadása. A gyakorlati pszichológia jelentősége a fejlődésükben gátolt gyermekek felfogása szempontjából. A gyógypedagógiai tanácsadás problémái. Az intézeti-pedagógia jelenlegi problémái. Beszámoló a speciális felfogásmódszerekről. Beszámoló a gyógypedagógiai tanácsadás szervezetéről és keresztülviteléről. Az intézetekből kikerülőkről való beható gondoskodás. Szellemi fogyatékosok. Gyógypedagógiai kiképzés és továbbképzés. A svájci nehezen-nevelhető fiatalkorúak, különösképen az ifjúkori pszichopathák karakterológiai jellemzése. A nehezen-nevelhetőség speciális problémái. Orvos és nevelő. Pszichoterápia és gyógypedagógia. Lelki higiénia és gyógypedagógia. Gyógypedagógiai fogalomképzés. További program: Svájci gyógypedagógiai intézetek megtekintése. A svájci országos kiállítás megtekintése Zürichben. A kongresszus nyelve német-francia-angol. Munkabizottság: Elnök: Dr. H. Hanselmann, professzor, Zürich. Alelnökök: Dr. Tóth Zoltán főiskolai igazgató, Budapest, Dr. W. Wernstedt professzor, Stockholm. Társelnökök: Dr. Marie Grzegorzewska, Varsó, Dr. H. Zorgbaugh professzor, New York. Főtitkár: A. Maller, Wien. Titkárság: 1939. június 30-ig Zürich Kantonsschulstrasse 1. 1939. július 3-tól Genf, Palais Wilson. (Titkárnő: Dr. Th. Simon.) A résztvevők lakásukról és ellátásukról saját maguk gondoskodnak. Hasonlóképpen a résztvevőket magukat terhelő az oda- és visszautazás elintézése. A titkárság mindenféle felvilágosítással szívesen szolgál.*

OLAF HASSEL norvég siketnéma fedezte fel a pár héttel ezelőtt feltűnt Hassel üstököst. Hassel az oslói siketnéma intézetben tanult. Is-

kolai tanulmányainak elvégzése után a szülői házban foglalatostkodott, mint egyszerű földmíves. Közben az asztronómiában, a meteorológiában és az ezekkel rokon természettudományokban elismert tudásra tett szert. Stormer tanár, a kiváló norvég csillagász Hasselt egyik legértékesebb munkatársának tartja, főleg a csillagfotografálások terén. A Hassel-üstökös felfedezése egy véletlen esettel kapcsolatos. Hasselt az egyik, világosságát állandóan változtató állócsillagnak a megfigyelésével bízták meg. E megfigyelései közben fedezte fel az új üstökös, melyet róla neveztek el, mert ő vette észre és figyelte meg elsőnek.

TANÉVZÁRÁS a gyógypedagógiai intézetek legtöbbjében június 18-án lesz.

SZAKLAPUNK június havi száma részére cikkeket, híreket június 15-ig fogad el a szerkesztő.

Laptulajdonos: Magyar Gyógypedagógiai Tanárok Országos Egyesülete.
Felelős kiadó: Szentgyörgyi Gusztáv.

Máté-nyomda Budapest, VIII., József-utca 61. Telefon: 13-92-59.

Magyar Gyógypedagógiai Tanárok Országos Egyesülete

Elnök: Szentgyörgyi Gusztáv váci kir. orsz. siketnéma-intézeti igazgató.

Társelnökök (egyszersmint szakosztályi elnökök): Szép József váci kir. orsz. siketnéma-intézeti tanár, Schreiner Ferenc budapesti kir. orsz. vak-intézeti c. igazgató, Pánczél Imre, a gyulai gyógypedagógiai nevelő- és foglalkoztató intézet igazgatója.

Ügyész: dr. Schannen Béla ügyvéd.

Főtítkár: dr. Krieger György budapesti áll. kisegítő-iskolai tanár.

Szerkesztő: Györgyfy Ákos budapesti áll. siketnéma-intézeti tanár.

Kiadó: Györffy Pál budapesti áll. siketnéma-intézeti tanár.

Jegyző: Biró Sándor váci kir. orsz. siketnéma-intézeti tanár.

Pénztáros: Gáldy Andor budapesti kir. orsz. vak-intézeti tanár.

Ellenőr: Rédiger Károly budapesti áll. siketnéma-intézeti tanár.

Számvizsgálók: Fizáry Bódog budapesti kir. orsz. vak-intézeti tanár, Magyar László a budapesti nagyothallók-intézetének tanára, Révész Kálmán budapesti áll. gyógypedagógiai nevelő-intézeti tanár.

A választmány tagjai: Rendes tagok: Bács László, Erdélyi József, Füzési Árpád, Gábor Lajos, Kanizsai Dezső, Krupa Pál, László Géza, Lett József, Murányi Antal, Schulmann Adolf, Simon József, Tóth Árpád, Ujvárosy József, Vida Lajos, Wayán Ferenc, Záborszky Árpád a siketnéma szakoktatás képviselőjében. Góts Ottó, Haberstroh József, Joó Sándor, Schnitzl Gusztáv, dr. Tóth Zoltán, Vajda Lajos, Zsenaty Dezső a vakok szakoktatása képviselőjében. Dr. Baranyay Géza, Berényi Ferenc, Kerényi József, Kádas György, Láng István, Libucz József, Vándori Dezső az értelmi- és erkölcsi fogyatékosok szakoktatása képviselőjében. Póttagok: Gogola Aladár, Kákonyi Sándor, Thüringer János, Szabó Gyula, Horváth Frigyes.

Pénzküldemények: Gáldy Andor címére, Bpest, XIV., Ajtósi Dürer-sor 39. sz., —

Lapküldéssel kapcsolatos ügyek: Györffy Pál címére, Bpest, VIII., Festetics-utca 3. sz., —

Cikkek, hírek, cserepéldányok, ismertetésre szánt könyvek, kiadványok: Györgyfy Ákos címére, Bpest, VIII., Festetics-u. 3. sz. küldendők.

Gyógypedagógiai Nevelő Otthon

(MAGÁNINTÉZET)

Gondterhelt szülőknek új lehetőség nyílik arra, hogy ideges, nehezen nevelhető, vérszegény, testi és szellemi fejlődésükben visszamaradt, beszédhibás és érzékszervi fogyatékos gyermeküket iskoláztassák, képeztessék. Fiatal gyógypedagógus házaspár a fővárosi erdő legszebb helyén, közvetlenül a Jánoshegy és Svábhegy lábánál nevelőotthont nyitott, melyben a modern pedagógia eszközeivel és módszereivel szakszerű nevelésben, oktatásban és ipari foglalkoztatásban részesítik a reájuk bízott gyermekeket és fiatalkorúakat. Az otthon fekvése, felszerelése és berendezése minden tekintetben megfelel a modern pedagógia és higiéné követelményeinek. A fővárosból autóbuszátszállóval 20 percen belül elérhető. Érdeklődők kérjenek bizalommal bővebb felvilágosítást, prospektust.

„Reménysugár”
családi nevelőotthon

BUDAKE SZI

Rákóczi-utca 86. szám

TEL.: 164-547

mellékállomás: **33**